

AKTUELLE

ØKONOMISKE og HANDELSPOLITISKE

SPØRSMÅL

Nr. 13

Mai 1982

Et seminar om utenriksøkonomi

Utgitt av

Utenriksøkonomisk avdeling — Utenriksdepartementet

Oslo

AKTUELLE

ØKONOMISKE og

HANDELSPOLITISKE

SPØRSMÅL

Nr. 13

Mai 1982

Et seminar om utenriksøkonomi

Utgitt av

Utenriksøkonomisk avdeling — Utenriksdepartementet

Oslo

F O R O R D

Dette heftet inneholder et redigert utvalg av foredrag på seminaret "Aktuelle økonomiske spørsmål i internasjonal politikk". Seminaret ble arrangert av Utenriksøkonomisk Avdeling i Utenriksdepartementet 9.-12. februar d.å.

På seminaret deltok tjenestemenn fra de fleste utenriksstasjonene i Vest-Europa samt Utenriksdepartementets aspiranter.

Seminaret tok sikte på å presentere visse sentrale spørsmål i norsk økonomi og handelspolitikk. Forhåpentligvis kan heftet i så måte være av interesse for flere.

Utenriksdepartementet, 1. økonomiske kontor,
5. mai 1982

Odd Gunnar Skagestad
Seminarleder

INNHALDSFORTEGNELSE

	Side
Ekspedisjonssjef Thorvald Moe, Økonomiavdelingen, Finansdepartementet: ØKONOMISK UTVIKLING OG POLITIKK INTERNASJONALT OG I NORGE	3
Ambassaderåd Knut Almestad, Ambassaden i Brussel: DEN ØKONOMISKE POLITIKK I EF	19
Ambassaderåd Nikolai Skeie, Ambassaden i Paris: ENDRINGER I DEN ØKONOMISKE POLITIKK I FRANKRIKE	24
Avdelingssjef Tor Steig, Norges Industriforbund: INDUSTRIENS SITUASJON - PROBLEMER OG UTFORDRINGER	31
Avdelingsdirektør Kjell-Martin Frederiksen, Norges Industriforbund: INTERNASJONALISERING AV NORSK INDUSTRI	42
Ekspedisjonssjef Erik Selmer, Utenriksdepartementet: AKTUELLE HANDELSPOLITISKE SPØRSMÅL - GLOBALE PROBLEMSTILLINGER	48
Underdirektør Ivar Stugu, Handelsdepartementet: SAMARBEIDET I GATT, OECD, EFTA, NORDEN, EF-AVTALEN, BILATERALE SPØRSMÅL I FORHOLD TIL VEST-EUROPA	53
Underdirektør Asbjørn Sveen, Handelsdepartementet: PROBLEMSTILLINGENE OVERFOR ØST-EUROPA OG IKKE- EUROPEISKE LAND, TEKSTILSPØRSMÅL OG EKSPORTFREMMEDE AKTIVITETER	60
Byråsjef Arne Sivertsen, Utenriksdepartementet: NORGE-EF. SAMARBEIDET UTENFOR HANDELSAVTALENE	69

Ekspedisjonssjef Thorvald Moe
 Økonomiavdelingen
 Finansdepartementet

ØKONOMISK UTVIKLING OG POLITIKK INTERNASJONALT OG I NORGE. NOEN HOVEDPUNKTER*

(* Hovedpunkter i et innlegg på et seminar om "Aktuelle økonomiske spørsmål i internasjonal politikk", 9. februar 1982. Noe av tallmaterialet er ajourført i henhold til senere opplysninger.)

1. Internasjonal økonomisk utvikling

1. Historisk utvikling. Jeg viser til tabell 1 som illustrerer forskjellen i utvikling i de økonomiske hovedstørrelser mellom de to periodene 1963-73 og 1973-79.

2. Viktige vekstfaktorer i 1950-årene og perioden fram til begynnelsen av 1970-årene har bl.a. vært:

- sparekvotene var høye i de fleste land, slik at produksjonskapasiteten vokste sterkt,
- rask teknologisk utvikling og utbygging av utdannelsessystemet førte til høyere kvalitet både for produksjonsutstyr og arbeidskraft,
- det var nær sammenheng mellom produktivitetsutvikling og inntektsfastsetting,
- endringer i næringsstrukturen førte til mer effektiv ressursanvendelse, og produktivitetsøkning,
- nedtrapping av handelshindringer (EFTA, EF, GATT etc.) førte til vekst i verdenshandelen, økt internasjonal arbeidsdeling og økonomisk vekst,
- en hadde stabile råvarepriser, spesielt for olje, men også for korn og andre varer.

TABELL 1. HOVEDTALL FOR DEN ØKONOMISKE UTVIKLING I OECD-LANDENE. PROSENTVIS VEKST FOR PERIODEN, ÅRLIG GJENNOMSNITT

	1963-73	1973-79
BNP	4,8	2,7
KONSUMPRISER	3,9	9,6
ARBEIDSLEDIGHET ÅRLIG GJENNOMSNITT	2	5

DRIFTSOVERSKOTT OVERFOR UTLANDET
KUMULERT, MILLIARDER DOLLAR

58,9

-100,5

3. Utviklingen i siste del av 1970-årene ble særlig sterkt påvirket av to store økninger i prisene på olje. Først en nær firedobling av OPEC-landenes eksportpriser høsten 1973 og vinteren 1974, og deretter en 180 pst. økning fra årsskiftet 1978/79 til våren 1980.

Oljeprisstigningen i 1970-årene førte til betydelige bytteforholdstap for OECD-landene og andre oljeimporterende land. Den tilsvarende reduksjon i realinntekt i OECD-landene medførte en nedgang i den interne etterspørsel. Denne ble ikke kompensert med en tilsvarende vekst i etterspørselen fra de oljeeksporterende land som deres inntektsøkning ga grunnlag for. Ialt førte dette til en klar reduksjon i produksjons- og sysselsettingsveksten i OECD-landene. Både i 1974-75 og i 1980-81 ble denne tendens forsterket gjennom en økonomisk politikk i OECD-landene som siktet mot å dempe pris- og kostnadsveksten.

4. Kombinasjonen av lavere økonomisk vekst, stigende arbeidsledighet og høyere prisstigning oppsto som et nytt problem i 1970-årene. De kraftige eksterne prisstigningsimpulsene bidro delvis til å dekke over andre endringer i virkemåten i de industrialiserte lands økonomier som også har bidratt vesentlig til den utvikling som er skissert ovenfor.

Følgende mer langsiktige strukturelle forhold har vært av betydning i denne forbindelse:

- Økning i råvareprisene utenom olje.
- Større stivhet i arbeidsmarkedene.
- Svekkede fortjenesteforhold i næringslivet og lavere investeringer.
- Lavere produktivitetsvekst, som bl.a. ikke har ført til tilsvarende reduksjon i krav om nominell inntektsvekst.
- Økende omfang av den offentlige sektor.
- Forventningen om inflasjon er i økende grad bygget inn i krav om inntektsøkninger.
- Fastfrysing av næringsstrukturen gjennom skjerming, subsidiering og økt proteksjonisme.

På en måte kan en si noe forenklet at de fleste av de faktorer som virket positivt på de økonomiske hovedstrukturer i 1950- og 1960-årene, har endret seg vesentlig i 1970-årene slik at de nå representerer et hovedproblem for den økonomiske utvikling og politikk.

5. Utviklingen innenfor OECD-området har i økende grad vært preget av store forskjeller. Gjennomsnittstallene for OECD-landene som er referert i tabell foran, dekker over betydelige forskjeller særlig for pris- og kostnadsstigningen og produktivitetutviklingen mellom landene. En gruppe land med bl.a. Vest-Tyskland, Østerrike og Japan har oppnådd en klart mer avdempet pris- og kostnadsvekst og høyere produksjon enn gjennomsnittet av OECD-landene. Land som f.eks. Italia og Storbritannia har hatt en betydelig høyere inflasjon og sterk kostnadsvekst. De nevnte forskjellene skyldes i stor grad forskjeller i strukturelle forhold og evnen til å motvirke disse gjennom den økonomiske politikken.

6. Gjennomsnittstall for utviklingen i de økonomiske hovedstørrelser for Norges viktigste handelspartnere dekker også over store forskjeller. Alt i alt har imidlertid den gjennomsnittlige veksten for denne landgruppen, veid med den betydning det enkelte land har for vår utenrikshandel, ligget lavere enn for OECD-landene under ett. Det skyldes særlig forholdsvis lav vekst i Storbritannia og Sverige som veier mye i gjennomsnitt.

7. Den økonomiske situasjon internasjonalt:

- Vi har ikke kommet ut av den tredje nedgangskonjunktur siden 1973-74.
- Lifen vekst i produksjon i annet halvår 1981.
- Arbeidsløsheten i OECD-landene omfatter nå 27 millioner mennesker og det er fare for at den kommer opp i 29-30 millioner mennesker eller nesten 9 pst. av arbeidsstyrken i annet halvår 1982.
- Avtakende prisvekst, men på et høyere nivå enn tidligere.
- Høye renter og klart produksjonsfall i USA i første kvartal i år.

8. De kortsiktige økonomiske utsikter er vist i tabell 2.

TABELL 2. INTERNASJONALE FORUTSETNINGER OM UTVIKLING I DE ØKONOMISKE HOVEDSTØRRELSER PÅ MELLOMLANG SIKT. PROSENTVIS ENDRING FRA ÅRET FØR

	1979	1980	1981 1)	1982 2)	1982-83
BNP					
- OECD, I ALT	3,4	1,2	1,2	0,5	2-3
- VIKTIGSTE HANDELS- PARTNERE	3,4	1,0	-0,5	1	3
INDUSTRIPRODUKSJONEN					
- DE SJU STORE OECD-LAND	4,8	-1,0	0,2	0	3-4
- VIKTIGSTE HANDELS- PARTNERE	4,0	-0,5	-1,6	1-2	4,5
IMPORT, VIKTIGSTE HANDELSPARTNERE	10,4	4,5	2,5	3,5-4	4-5
KONSUMPRISER					
- DE SJU STORE OECD-LAND	8,1	12,2	10,0	8	6,5-7,
- VIKTIGSTE HANDELS- PARTNERE	7,3	11,4	9,6	7,5	7
- LØNSKOSTNADER P.R. PRODUSERT ENHET, HANDELSPARTNERE 3)	5,6	7,6	8,8	5,3	5

Kilde: OECD, EF, Nasjonale kilder og egne anslag.

1) Anslag basert på siste informasjoner fra OECD, EF og nasjonale kilder.

2) Egne anslag. Disse er justert ned i forhold til Economic Outlook 1 desember 1981.

3) Regnet i norske kroner.

9. Usikre faktorer, eller viktige forutsetninger for anslagene for utviklingen fremover.

- Vendret nominell pris for råolje fra nå og ut 1983. Fortsatt ligger spotprisen klart lavere

enn de offisielle priser. Lavere oljepriser enn antatt tidligere vil i tilfelle virke stimulerende på industrilandenes økonomiske utvikling.

- At konsumprisene avtar slik at etterhvert husholdningenes realinntekt igjen øker noe med en moderat økning i privat konsum.
- Fortsatt avtakende lønnsvekst, slik at foretakenes inntekter og investeringer holdes oppe.
- Lavere energipriser.
- Uendret politikk. Denne siste forutsetning vil jeg kommentere noe nærmere.

10. Et hovedspørsmål er hva som vil skje i USA i tiden fremover. I fjor på denne tiden ble det lagt fram nokså optimistiske anslag for den økonomiske utvikling i 1982 av den nye administrasjonen. Veksten i 1. kvartal i fjor var sterk, og Reagan fikk gjennomført sitt skatte- og finanspolitiske opplegg. De fleste uavhengige observatører, herunder OECD, pekte på at store budsjettunderskott sammen med en stram penge- og kredittpolitikk ville føre til høye renter. Det ville raskt dempe en oppgang i realøkonomien via svekket investeringsetterspørsel og lav etterspørsel etter varige konsumgoder som hiler, husholdningsartikler m.v. I tillegg kommer sterke svingninger i dollarkursen som følge av at myndighetene i USA ikke lenger interesserer seg for å holde stabile dollarkurser.

Resultatet av dette har blitt som mange økonomer ventet. Reagan annonserte nylig at han ville holde fast ved sitt skatteprogram. Det vil bidra til store statlige budsjettunderskott og press på rentenivået i tiden fremover. Samtidig har administrasjonen lagt økende press på Sentralbanken for at denne skal føre en mindre dogmatisk og stram kredittpolitikk. Volcker på sin side skylder på administrasjonens finanspolitikk og har foreløpig ikke gitt signaler om vesentlige endringer i en pengepolitikk som styrer mot en viss vekst i pengemengden med sikte på å dempe inflasjonen.

De andre store industriland legger nå økende press på USA for å redusere det høye rentenivået og for å sørge for en mer stabil valutakursutvikling.

Mens dette skjer har rentenivået igjen begynt å øke fra et meget høyt nivå, og dollarkursen har også begynt å stige igjen. Med den nåværende økonomiske politikk kombinert med det nåværende styringssystem i USA, synes det å være en betydelig risiko for at rentene ikke vil falle noe vesentlig. I så fall kan oppgangen som er bebudet i annet

halvår 1982 og den økonomiske veksten i 1983 bli lavere enn forutsatt.

Som kjent har utviklingen i USA, ikke minst renteutviklingen, stor betydning for den økonomiske utvikling i andre store industrialiserte land. Høye renter i USA medfører kapitalbevegelser og bevegelse i valutakurser, som andre store land ikke kan unnlate å reagere på. For å unngå for stor kapitalutgang og for sterk depresiering av sine valutaer, må penge- og kredittpolitikken strammes til med høyere rente som resultat. Dermed bremses den realøkonomiske utvikling. Foreløpig ser det ut til at enkelte land, f.eks. Vest-Tyskland, prøver å unngå å reagere slik på de siste rentebevegelser i USA. Men hvor lenge dette kan vare hvis det blir en markert renteoppgang i USA, er vanskelig å si.

I ethvert fall tror jeg det er all grunn til å sette et stort spørsmåltegn ved det styringssystem som nå er etablert, særlig i USA. Større vekt på realøkonomi, renteutvikling og styring av kursutvikling tror jeg vil være nødvendig hvis en skal få til en mer varig og sterk oppgang i USA og i de industrialiserte land. I tiden fremover vil det derfor være spennende å se om den økende fagøkonomiske erkjennelse av dette etterhvert vil slå ut i faktiske endringer i den økonomiske politikk som blir ført. I første omgang vil det være opp til Kongressen å redusere de store budsjettunderskuddene, og i alle fall tror jeg amerikanerne vil bli satt under sterkt politisk press på toppmøtet i Versailles til sommeren.

Av andre endringer i økonomisk politikk som er aktuelle vil jeg nevne:

- I Vest-Tyskland har Schmidt fått vedtatt et program med sikte på å stimulere investeringene og å redusere arbeidsløsheten. En sikter også mot å redusere rentene.
- I Storbritannia ble det lagt opp til mild "reflation" i forbindelse med at budsjettet ble lagt fram i mars.

Jeg ser ikke bort fra at liknende tiltak etterhvert vil tvinge seg fram i andre industrialiserte land også. Samtidig vil jeg peke på at det er en nødvendig forutsetning for en mer gunstig utvikling på mellomlang sikt at en rekke økonomiske forhold på tilbudssiden endres.

Det må legges stor vekt på:

- At de industrialiserte land mestrer energiproblemet og at en unngår store hopp i oljepriser ved å unngå overskottsetterspørsel. Økte investeringer i energisparing og andre energikilder må prioriteres høyt.
- Produktivitetsveksten må bedres vesentlig. Investeringsraten må økes, arbeidsmarkedet må fungere bedre, tiltak som hindrer strukturendringer må reduseres.
- Mindre detaljregulering i den økonomiske politikken må støtte opp under de vekstfremmende trekkene som fremkommer ved at det legges større vekt på effektiv ressursbruk enn i 1970-årene.

Hvis en får til endringer her, vil det være lettere å få noen av de store landene med på at etterspørselen, og kanskje særlig investeringsetterspørselen, må stimuleres. Når arbeidsløsheten nærmer seg 10 pst. av arbeidsstyrken i industrilandene, burde det være mulig å iverksette tiltak både i etterspørsels- og tilbudspolitikken.

II. Økonomisk utvikling og politikk i Norge

15. Inntektsvekst i 1970-årene er vist i tabell 3. Tabellen viser at den første perioden vokste våre inntekter som følge av vekst i vår tradisjonelle økonomi. I den andre perioden fortsatte produksjonen å vokse, men nå først og fremst som følge av sterk vekst i innenlands bruk av varer og tjenester som resultat av motkonjunkturpolitikken.

I den siste perioden har inntektsveksten stort sett kommet fra oljesektoren, både i form av økt oljeproduksjon og i form av sterk økning i oljeprisene som har slått ut i en klar bedring av bytteforholdet.

TABELL 3. UTVIKLINGEN I DISPONIBEL REALINNTEKT FOR NORGE OG
INNENLANDSK BRUK AV VARER OG TJENESTER.
PROSENTVIS ENDRING PR. ÅR, GJENNOMSNITT

	1970-74	1974-77	1977-81 1)
DISP. REALINNTEKT FOR NORGE	3,9	1,6	5,7
BIDRAG FRA:			
- VEKST I NETTONASJONALPRODUKT, OLJE	0,1	1,2	3,0
- VEKST I NETTONASJONALPRODUKT, RESTEN AV NORGE	4,8	3,2	0,7
- ENDRING I BYTTEFORHOLD	-0,5	-2,1	1,7
- RENTER OG UTBYTTE, NETTO	-0,3	-0,7	0,1
INNENLANDSK BRUK AV VARER OG TJENESTER	4,8	5,6	0,9

1) 1981-tallene er fra økonomisk utsyn 1981.

TABELL 4. UTVIKLINGEN I INDUSTRI OG BERGVERK
1970-81. ÅRLIG VEKST I PROSENT, GJENNOMSNITT

	1970-74	1974-77	1977-80	1981 1)
BRUTTOPRODUKT, VOLUM	4,6	-1,2	0,5	-1,3
SYSSELSETTING, ÅRSVERK	0,9	-0,5	-1,5	-1,7
PRODUKTIVITET	3,7	-0,7	1,3	0,4

1) Anslag for 1981.

16. Industriens utvikling er vist i tabell 4. Etter en sterk vekst fram til 1974, har utviklingen fram til nå vært preget av stagnerende produksjon, nedgang i sysselsettingen og vesentlig svakere årproduktivitetsvekst enn tidligere. I begynnelsen av 1982 er produksjonen fortsatt lavere enn for åtte år siden.

Det vil føre for langt her å gå noe nærmere inn på årsakene til dette. Stikkordsmessig kan jeg peke på følgende forhold:

- Lavere vekst i den internasjonale etterspørselen.
- Mangel på omstrukturering og tilpasning til endringer i etterspørselen.
- Svekket konkurranseevne målt ved utviklingen i våre relative lønnskostnader pr. produsert enhet.

- Utviklingen i oljesektoren.

TABELL 5. LØNSKOSTNADER PR. PRODUSERT ENHET I NORSK INDUSTRI
I FORHOLD TIL VÅRE VIKTIGSTE HANDELSPARTNERE

	1961	1965	1970	1974	1977	1978	1979	1980	1981
INDEKS	87,6	88,8	100,0	111,1	136,4	128,1	121,6	121,9	123,5
ENDRING FRA ÅRET FØR						-6,1	-5,1	0,2	1,5

La oss se litt på utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri i forhold til våre viktigste handelspartnere. Tall for utviklingen i perioden 1961-81 er vist i tabell 5. Fram til 1965 klarte vi å opprettholde vår konkurranseevne målt på denne måten, men fra midten av 1960-årene og fram til 1974 fant det sted en svekkelse sammen med en sterk vekst i etterspørselen både hjemme og ute i en tid hvor en også tillot atskillig omstilling, begge faktorer som må ha bidratt til sterk produktivitetsvekst. Svekkelsen i konkurranseevnen fra 1974 til 1977 var meget markert, mens utviklingen fra 1977 til 1979 bærer preg av en klar forbedring. Utviklingen etter pris- og inntektsstopperioden viser igjen klare tendenser til forverring. Hvis disse tendenser fortsetter i tiden fremover, er det liten tvil om at det vil innebære et betydelig problem for vår økonomiske politikk, industriutviklingen og sysselsettingen på noe sikt. Det har imidlertid vært en sterk sysselsettingsvekst i Norge, og den har også gått sammen med et betydelig kostnadspress og en sterk omstrukturering av økonomien. Det er i de tjenesteytende næringene og da særlig i offentlig sektor nye arbeidsplasser har blitt opprettet. Tabell 6 viser enkelte hovedgrupper av næringers andel av total sysselsetting i de tre periodene.

- økning antall årsverk	121 000
- økning i staten	18 300 (15 pst.)
- økning i kommunene	61 300 (50,5 pst.)

TABELL 6. SYSSELSETTING FOR HOVEDGRUPPER AV NÆRINGER SOM ANDEL AV TOTAL SYSSELSETTING. SYSSELSETTING I 1 000 ÅRSVERK I PARENTES. GJENNOMSNITTLIG FOR PERIODEN

	1970-74	1975-77	1978-80	1981 1
JORDBRUK, SKOGBRUK OG FISKE	11,0 (172,2)	8,9 (145,1)	8,2 (138,4)	7,9 (136,1)
INDUSTRI, BERGVERK BYGG- OG ANLEGGSVIRKSOMHET, KRAFTFORSYNING	34,6 (541,9)	34,0 (552,0)	32,5 (547,8)	31,4 (540,3)
TJENESTEYTENDE NÆRINGER	50,7 (795,6)	54,0 (878,0)	56,4 (952,5)	57,7 (993,5)
HERAV: STAT	7,1 (111,5)	7,5 (121,1)	7,7 (129,8)	8,1 (138)
KOMMUNE	10,5 (164,9)	12,3 (199,4)	13,4 (226,2)	14,1 (243)
OLJEVIRKSOMHET OG SJØFART	3,7 (57,0)	3,1 (50,5)	2,9 (49,1)	3,0 (52,4)
ALLE NÆRINGER	100,0 (1 566,7)	100,0 (1 625,0)	100,0 (1 687,8)	100,0 (1 722,3)

1) Tall fra Økonomisk utsyn 1981.

Siden utgangen av 1960-årene har prisstigningen vært gjennomgående sterk. Dette reflekterer bl.a. det høye aktivitetsnivået i norsk økonomi i 1970-årene, en stadig mer ekspansiv finanspolitikk, og den tiltakende internasjonale prisstigningen. I perioden 1970-80 regner en med at konsumprisindeksen vil stige med gjennomsnittlig 8,3 pst. pr. år mot 4,5 pst. i 1960-årene. Sterkest var stigningen fra 1974 til 1975, på 11,7 pst. Som følge av prisstoppen var det en klar avdemping av prisstigningstakten, fra 8,1 pst. for 1978 til 4,8 pst. for 1979. Prisstigningen fra 1979 til 1980 ble etter samme indeksgrunnlag som tidligere 10,2 pst., eller omtrent det samme som gjennomsnittet for våre handelspartnere. Men i 1981 ble veksten i konsumprisene hele 13,6 pst., det høyeste tall som er registrert i Norge siden Korea-krigen. I annet halvår i fjor var prisveksten klart avtakende, bl.a. som følge av den prisstopp som ble innført i august i fjor. Men prishoppet i januar etter opphevelsen av prisstoppen peker dessverre i motsatt retning slik at det er grunn til å anta at den underliggende prisstigningstakt er sterk og klart sterkere enn i de land vi konkurrerer med. Dette til tross for at vi er inne i en internasjonal

lavkonjunktur og at den internasjonale prisstigningstakt er avtakende. Vi kan derfor ikke henvise til internasjonal prisstigning. Videre er etterspørsels- og produksjonsutviklingen i Norge i øyeblikket vesentlig mer moderat enn under motkonjunkturperioden, og arbeidsledigheten er noe høyere enn i 1970-årene.

Situasjonen kan derfor i noen grad karakteriseres ved at også vi har et støfflasjonsproblem med en pris- og kostnadsvekst som klart avviker fra gjennomsnittet fra våre handelspartnere og med en produktivitetsutvikling som er klart svakere enn hos de vi konkurrerer med. Dette er m.a.o. blitt et hovedproblem som vi må forsøke å løse hvis vi skal klare å holde full sysselsetting i årene fremover. Den økonomiske politikk i Norge i 1970-årene kan stikkordsmessig oppsummeres slik:

- Motkonjunkturpolitikk 1974-77.
- Endring 1978-79.
 - Devaluering
 - Stram kredittpolitikk
 - Pris- og inntektsstopp.
- 1980 ble preget av
 - Opphevelse av pris- og inntektsstoppen
 - Sterke prisimpulser utenfra 1. halvår
 - Stramt arbeidsmarked i store deler av landet (strukturproblemer i nord).

Utviklingen i finans- og kredittpolitikken er vist i tabell 7. Den første linjen i tabellen indikerer en stadig mer ekspansiv finanspolitikk fra 1973 og fram til 1981. For 1982 er det lagt opp til en noe strammere finanspolitikk.

TABELL 7. ØKNING I PUBLIKUMS 2) LIKVIDITET 3) FRA
 INNENLANDSKE KILDER OG VALUTATRANSAKSJONER
 MED UTLANDET. UTENOM OLJESEKTOREN.
 PROSENT 1973-82

	1973	1977	1980	1981 1)	1982 2)
TILFØRSEL VED STATLIGE SEKTORERS UNDERSKOTT FØR LÅNETRANSAKSJONER (FINANSPOLITIKK)	-7,6	3,0	4,0	6,0	5,7
+ TILFØRSEL OVER KREDITT- MARKEDET (KREDITTPOLITIKK)	15,9	23,5	14,5	13,3	12,9
HERAV:					
- STATLIGE LÅNETRANSAKSJONER INKL. STATS BANKENE	7,5	11,2	7,1	5,5	5,7
- FORRETNINGS- OG SPAREBANKENE, OBLIGASJONSMARKEDET M.V.	8,4	12,3	7,4	7,8	7,2
- TILFØRSEL FRA INNENLANDSKE KILDER	8,3	26,5	18,5	19,5	18,6
+ TILFØRSEL VED VALUTASALG	2,9	-10,8	-6,7	-8,0	-8,7
- ØKNING I PUBLIKUMS LIKVIDITET	11,2	15,7	11,8	11,5	9,9

1) For 1981 og 1982 budsjettall fra salderingsproposisjonen.

2) Publikum er definert som private og kommuner, statens
forretningsdrift og andre private finansinstitusjoner enn banker.

3) Publikums likviditet omfatter beholdninger av sedler og mynt,
innskott i private og offentlige banker (unntatt sparing med
skattefradrag) og ubenyttede kassekreditter og byggelån i banker.

Kredittpolitikken var meget ekspansiv i
motkonjunkturperioden, jfr. linje 2. I de senere
år har det vært en klar innstramning, og opplegget
for 1982 innebærer likviditetstilførsel både ved
statlige lånetransaksjoner, fra statsbankene og
over det private kredittmarkedet som er lavere enn
i 1973.

Det økonomiske opplegget for 1982 ble lagt fram
av den forrige regjering i Nasjonalbudsjettet. Den
nye regjering hadde kort tid og begrensede muligheter
til å foreta endringer i forhold til Nasjonalbudsjettet.
De viktigste endringer, som i det alt vesentlige
ble vedtatt av Stortinget i desember i fjor var:

- Lettelser i personskattene i størrelsesorden 1 500 mill. kroner. (Påløpen skattelette 2 100 mill. kroner) slik at en unngikk den skatteskjerpning den forrige regjering la opp til. Det bør bidra til å dempe lønns- og prisveksten fra kostnadssiden fordi samme utvikling i disponibel realinntekt kan oppnås med lavere nominelle lønnstillegg.
- Demping av veksten på stats- og trygdebudsjettets utgiftsside. Dempet vekst i offentlige utgifter vil bidra til dempet kostnadsvekst fra etterspørselssiden.
- Økt vekt på frivillige sparestimulerende tiltak som supplement til etterspørselsreguleringen. Grensene for skattefri banksparing ble økt med 60 pst., og et statlig spareobligasjonslån med indeksregulering (Verdi-spar '82) ble lagt ut i januar med stor suksess. Et nytt lån vil bli lagt ut i april.
- Fortsatt stram kredittpolitikk med sikte på å holde veksten i privat konsum nede. Kredittopplegget overfor næringslivet er imidlertid relativt rommelig, bl.a. med sikte på å holde investeringene oppe. Større privat deltakelse i boligfinansieringen kombinert med en reduksjon i statsbankenes innvilgningsrammer på omlag 900 mill. kroner.

TABELL 8. ANSLAG FOR HOVEDSTØRRELSER I NORSK ØKONOMI.
PROSENTVIS ENDRING FRA ÅRET FØR

	1980	1981	1982
INNENLANDSK ETTERSPORSEL I ALT	4,6	1,0	2,4
(HERAV UTEN SJØFART OG OLJE)	5,6	-3,0	2,8
EKSPORT I ALT	2,2	1,0	-1,8
SAMLET ETTERSPORSEL	3,8	1,0	1,0
IMPORT	3,6	1,9	6,0
BRUTTO NASJONALPRODUKT (BNP)	3,9	0,7	-1,1
BNP UTENOM SJØFART OG OLJE	2,2	0,9	1,7
BNP I INDUSTRI	1,1	-1,3	0,8
SYSSELSETTING, VEKST I ANTALL. PERSONER	2,2	1,0	1 - 1
DRIFTSBALANSE, MILLIARDER KRONER	-5,5	13,8	2
KONSUMPRISER, PST. VEKST	10,9	13,6	
LØNNSVEKST, PST.	10,0	11,3	
LØNSKOSTNADER PR. PRODUSERT ENHET I INDUSTRIEN, .PST. VEKST	7,6	10,7	

1) Anslag fra salderingsproposisjonen. Disse er nå under revisjon i Finansdepartementet.

Et sammendrag av de kortsiktige økonomiske utsikter er vist i tabell 8. De er basert på de siste offisielle anslag som ble lagt fram i Salderingsproposisjonen i desember i fjor. Disse anslag er nå under revisjon.

Tabellen viser en moderat vekst i innenlandsk etterspørsel, produksjon og sysselsetting utenom olje og gass. Fordi oljeproduksjonen faller, antas BNP totalt å gå ned med omlag 1 pst. fra 1981 til 1982, og vi må også regne med en nedgang i disponibel realinntekt for Norge i år. Driftsbalansen viser balanse eller et lite overskudd i 1982 etter et relativt betydelig overskudd i 1981. Men det var basert på en oljepris på 37,5 dollar pr. fat. Med en oljepris på 31-32 dollar pr. fat må vi regne med underskudd på driftsbalansen i 1982, et underskudd som sannsynligvis vil øke klart i 1983. Også de internasjonale utsikter generelt vil bli

noe mer ugunstige på kort sikt enn tidligere regnet med, i ethvert fall i første halvår 1982. For første halvår 1982 regner vi nå med en nedgang i BNP for OECD-området på omlag 0,5 pst. regnet i årlig rate. Anslaget er preget av utviklingen i USA som kan få en nedgang i BNP på 4 pst., mens veksten i de europeiske OECD-land kan bli 1,5 pst. i første halvår i år regnet i årlig rate. Veksten fra første til annet halvår i 1982 i BNP kan anslås til omlag 2,5 pst. både i OECD totalt og i de europeiske OECD-land. Virkningene av dette er vi nå i ferd med å vurdere i Finansdepartementet som ledd i arbeidet med Revidert nasjonalbudsjett som vil bli offentliggjort i månedsskiftet april/mai.

La meg stikkordmessig peke på noen problemstillinger på mellomlang sikt.

- Viser til internasjonale utsikter. Ikke sterk drahjelp eller gratis hjelp i sikte.
- Vår energi- og sysselsettingssituasjon er meget gunstig. 1981 og 1982 er preget av både struktur- og pressproblemer på arbeidsmarkedet. (1,5 - 2 pst. arbeidsløshet i dag indikerer sannsynligvis klart større press enn for 10-15 år, bl.a. på grunn av lavere mobilitet). Den registrerte ledigheten har økt noe i 1981, særlig i første halvår, men den er fortsatt en av de laveste i verden.

Men vi står etter min mening overfor et struktur- og kostnadsproblem som vi må ta alvorlig hvis vi skal unngå økende sysselsettingsproblemer også i Norge. Å vente at vi skal bli reddet av sterk internasjonal konjunkturoppgang eller ved en sterk ekspansjon av tjenesteytende næringer eller den offentlige sektor i Norge er å unngå de problemer vi står overfor.

- Den videre utbyggingen av oljesektoren vil gi vekstimpulser til deler av norsk næringsliv. Etterspørselen fra de vedtatte og sannsynlige utbyggingssplanene i Nordsjøen er antatt å øke fra 6 milliarder kroner i 1980 til rundt 10 milliarder kroner i 1983-84 målt i faste priser.
- På den andre siden vil utflatningen av oljeproduksjonen og fallende oljepriser i tilfelle gi vesentlig mindre statsfinansiell og utenriksekonomisk handlefrihet enn tidligere regnet med. Som kjent er anslag for påløpne oljeinntekter for årene 1982-85 redusert fra 170 milliarder i den forrige regjerings langtidsprogram til omlag 60 milliarder nå. Det er da regnet med uendrede nominelle oljepriser

ut 1983 og deretter en vekst i oljeprisene på omlag 8 pst. pr. år i 1984 og 1985. Selv om oljeprisene selvsagt kan øke mer enn dette, tror jeg vi bare kan slå fast at mulighetene for en ny motkonjunkturpolitikk ikke er til stede i tiden fram til midten av 1980-årene.

- Priser og kostnader øker fortsatt sterkere enn gjennomsnittet for våre handelspartnere.
- Vår industris situasjon er sannsynligvis generelt sett vanskeligere enn de fleste andre land, og vi har de samme strukturproblemer som mange andre industriland.

Skulle jeg avslutningsvis stikkordsmessig våge meg på å skissere en økonomisk strategi som kunne bidra til å løse de problemer vi står overfor, måtte det være følgende:

- Etterspørselsregulering. En strammere finanspolitikk totalt sett kombinert med lettelse i person- og bedriftsbeskatningen. Omfanget av skattelettelsene vil bl.a. måtte tilpasses hvor langt en ut fra fordelingspolitiske og andre politiske hensyn finner å kunne gå når det gjelder å dempe veksten i offentlige utgifter. Strammere finanspolitikk kunne gi rom for en noe lettere kredittpolitikk, bl.a. med sikte på å stimulere investeringene i næringslivet, i boliger osv. og for å øke produktivitetsveksten.
- En pris- og inntektspolitikk som skal understøtte etterspørselsreguleringen med sikte på dempet pris- og kostnadsvekst. På dette punkt har den nye regjeringen foreløpig bare gitt signaler om det vil bli lagt vesentlig vekt på økt konkurranse m.v.
- Større vekt på tiltak som kan stimulere tilbudssiden i vår økonomi. Eksempler her er endringer i industri- og arbeidsmarkedspolitikken, bl.a. med sikte på sterkere produktivitetsvekst og at arbeidsmarkedene skal fungere bedre. Her tror jeg den nye regjeringen er innstilt på å legge fram et relativt omfattende sett av tiltak.

Disse tre elementene tror jeg er nødvendige, men ikke hver for seg tilstrekkelige til å løse de problemer vi står overfor. I første omgang tror jeg oppgaven er å skape forståelse for at alle de skisserte typer tiltak er nødvendige som ledd i en samlet økonomisk politikk for å trygge sysselsettingen i Norge også i 1980-årene.

Ambassaderåd Knut Almestad, Ambassaden i Brussel

DEN ØKONOMISKE POLITIKK I EF

1. Konjunktursituasjonen

Den økonomiske utvikling i EF var i 1981 i første rekke influert av oppgangen i dollarkursen og stigningen i rentesatsene internasjonalt. Konsekvensen var økte importpriser og en svekkelse av medlemslandenes bytteforhold utad, noenlunde tilsvarende virkningen av det 2. oljesjokk i 1979/80. Dette svekket den interne etterspørsel, særlig privat forbruk, mens eksporten tok seg opp på grunn av den hedrede konkurranseposisjon.

BNP-utviklingen antas å ha vært negativ, -0,5 pst., og arbeidsledigheten har økt til nye høyder - 10 millioner ble passert i desember. De høye importpriser har holdt ved like en høy inflasjon - ca. 12 pst. - som er omtrent det samme som året før. Industriaktiviteten er slakk. En liten bedring i høstmånedene vil antakelig bevirke at produksjonsvolumet holder seg omtrent på 1980-nivået. Det eneste lyspunkt er en betydelig reduksjon av betalingsunderskuddet fra ca. 40 milliarder dollar i 1980 til omlag 30 milliarder dollar i 1981. Likeledes har rentesatsene sunket noe etter konsultasjoner mellom de nasjonale myndigheter. De lå i desember på 15,1 pst. for langsiktige lån.

2. Økonomisk politikk på kort sikt

I sitt opplegg for 1982 går Kommisjonen inn for å forsøke å utnytte den svake oppgang som ventes internasjonalt ved å støtte opp under en eksportledet vekst og å bidra til rentesenkning i Europa. For å få til dette bør det føres en stram finanspolitikk. Kommisjonen anser at rentenivået for øyeblikket påvirkes sterkere av finanspolitikken enn noen gang tidligere. Den kontraktive virkning av en stram finanspolitikk vil derfor langt på vei oppveies av den ekspansive virkning av lavere rentesatser. Særlig kritiseres Danmark, Italia, Belgia og Irland for å ha for store budsjettunderskudd. Belgia har i mellomtiden i kraft av regjeringen Martens' spareprogram tatt de første skritt med sikte på å redusere underskuddene. På den annen side konstaterer Kommisjonen at Storbritannia har gått for langt og driver en rent deflasjonistisk budsjettpolitikk.

Pengepolitikken bør legges opp med sikte på å redusere inflasjonen, for derved å oppnå lavere

rentesatser. Opplegget tar sikte på å føre en selvstendig europeisk rentepolitikk, dersom det amerikanske rentenivået forblir i sitt nåværende leie.

Inntektspolitikken bør legges opp med sikte på å bevare den bedring av konkurranseposisjonen som man oppnådde i 1981. Reallønnsøkningen må holdes lavere enn produksjonstilveksten. I denne sammenheng kritiserer lønnsindekseringssystemene i enkelte land, særlig i Belgia og Italia. For øvrig ser man at visse land har tatt skritt til å modifisere dette system, bl.a. Belgia.

Under Rådets behandling av opplegget i desember ble det fra Nederlands, Belgias og Storbritannias side fremhevet at anbefalingene ville innebære en for ekspansiv finanspolitikk. Danmark og Irland mente på den annen side at stram budsjettpolitikk ikke burde være et mål i seg selv. Danmark og Nederland reserverte seg for øvrig mot å gå med på noen henstilling vedrørende indekseringssystemet, idet dette var et emne for den frie forhandlingsrett. Rapporten ble dog vedtatt med visse endringer i de nasjonale avsnitt.

4. Utsiktene for 1982

Konjunkturedgangen etter oljesjokket i 1979/80, som i EF har vært dypere og vart lengre enn i industrilandene for øvrig, synes å ha stoppet opp i 1981. For 1982 antas BNP-veksten å bli 2 pst., med en sterkere veksttakt i 2. halvår. Det vesentlige av denne vekst vil være eksportrettet - eksportøkningen anslås til 5,8 pst., mens intern etterspørsel beregnes å øke med kun 1,5 pst. (etter en nedgang på 1,9 pst. i 1981). Veksten i privat forbruk anslås til 1,1 pst. sammenlignet med en nedgang på 0,3 pst. i 1981. Offentlig forbruk økte med 1 pst. mot 1,5 pst. i 1981. I første rekke er det Nederland og Tyskland, og nå også Belgia, som får et strammere budsjettopplegg, mens Frankrike og Danmark går motsatt vei. Rentenivået påvirker fortsatt realinvesteringene som i 1981 gikk ned med 3,7 pst. og i 1981 fortsatt ventes å synke med 0,8 pst. Arbeidsløsheten vil fortsette å øke og antas å nå 8,5 pst. mot 7,8 pst. i 1981. Inflasjonstakten vil bli ca. 10,5 pst. mot ca. 12 pst. i 1981, men med meget store forskjeller medlemslandene imellom. Betalingsbalansen antas å ville bedre seg ytterligere slik at underskuddet reduseres fra ca. 30 milliarder dollar til 25 milliarder dollar. Tyskland vil bedre sin posisjon vesentlig, mens underskuddet i Frankrike vil øke noe. Storbritannia vil halvere sitt overskudd, mens de øvrige vil bli stående noenlunde

uendret.

5. Mellomlang økonomisk politikk

Siden EFs økonomiske program for 1981-85 ikke er ferdigbehandlet i Fellesskapsorganene, må fremstillingen her nødvendigvis bli noe spekulativ. Likevel kan det være at vi står ved en korsvei i den økonomiske tenkning. Konsekvensene av den økonomiske politikk som hittil har vært ført for å overvinne nedgangstiden er slike at man ikke kan leve med dem stort lenger.

I et grunnscenario som bygger på uendret politikk anslår Kommisjonen en gjennomsnittlig årlig BNP-vekst for perioden på 2,5 pst. Inflasjonstakten vil avta noe, og utenrikshandelen vil i 1985 være omlag i balanse. Arbeidsløsheten vil derimot bare stige og passere 10 pst. mot slutten av perioden.

Femårsprogrammet er utformet av en komite av nasjonale planleggingsekspertene, med Kommisjonen som sekretariat. Komiteen konstaterer at de betydelige økonomiske problemer man står overfor ikke bare har konjunkturrelle årsaker. I vesentlig grad skyldes dårlig tilpasning til strukturendringer som har funnet sted. Samtidig har de fleste medlemsland lite manøvreringsrom for å drive en politikk med sikte på å stimulere den generelle etterspørsel. Dette skyldes høy inflasjon, store budsjettunderskudd og betydelige betalingsunderskudd. For land i denne stilling vil resepten være å øke investeringer, senke kostnadene og bevirke stor fleksibilitet mellom arbeid og kapital. Dette forutsetter en fast pengepolitikk, reduksjon av de offentlige underskudd og en meget stram inntektspolitikk. Budsjett-, industri-, energi- og arbeidsmarkedspolitikken må legges opp med konsekvent sikte på vekstfremmende strukturtilpasning.

I Kommisjonens forord til programmet slutter den seg i hovedsak til komiteens prioritering av prisstabilitet og strukturtilpasning, men nyker opp budskapet noe ved bl.a. å foreslå tiltak for å dempe de negative sosiale konsekvensene, særlig for ungdommen. Kommisjonen knytter videre programmet sammen med arbeidet med restrukturering av Fellesskapet innenfor rammen av 30. mai-mandatet, der det legges sterk vekt på å bygge ut den felles industri- og energipolitikk og å fremme investeringene på disse områder.

På stats- og regjeringssjefenes møte i London i slutten av november var det oppslutning om Kommisjonens linje. Her kunne man enes om en samlet økonomisk strategi for å bekjempe arbeidsløshet

og inflasjon. Prioritet skal gis til økning av realinvesteringer og bedring av konkurranseevnen, som anses å være det eneste som kan skape varige arbeidsplasser og blåse liv i den økonomiske vekst. Parallelt skal avhengigheten av oljeimport reduseres. Ved siden av de makro-økonomiske tiltak, ble men enig om å iverksette tiltak på det sosiale område, både nasjonalt og på fellesskapsplanet, for å mildne virkningen av arbeidsløsheten.

Etter dette møte har meget av den teologiske debatt mellom monetarister og intervensjonister som var i ferd med å utvikle seg på grunnlag av programforslaget, forstummet. Det er vel fremdeles noe tidlig å fastslå at det har inntruffet et generelt klimaskifte, der den ensidige anti-inflatoriske politikk trenges i bakgrunnen. Men man kan utvilsomt konstatere at visse erkjennelser har slått igjennom som vil bane veien for en mer pragmatisk og nyansert politikk, og med atskillig vekt på statlige intervensjoner i sektorpolitikken.

En slik erkjennelse er at problemene i det vesentlige er av strukturell og ikke av konjunktorell art. Om man skulle få et oppsving ute i verden, vil dette ikke løse, bare mildne problemene. EF må således selv generere økonomisk vekst for å komme opp av bølgedalen. Dette kan innebære at den generelt etterspørselsdempende politikks æra går mot slutten.

På den annen side må man også erkjenne at marginene for en endret politikk er små. Konkurranseevnen vis-a-vis USA og Japan er dårlig. Satser man på generell stimulering av etterspørselen, kan resultatet bli at importen øker, mens innenlandsk produksjon ikke blir vesentlig stimulert. Før man har klart å gjennomføre vesentlige strukturendringer i industrien, er dette uaktuell politikk. Den mulighet som gjenstår er å øke realinvesteringene i industri og infrastruktur. Med de store budsjett- og betalingsunderskudd som de fleste land sliter med, blir hårdhendte endringer i ressursallokeringen en nødvendig konsekvens. For samtidig å bygge opp konkurranseevnen, må innenlandsk forbruk holdes lavt. En ytterst stram inntektspolitikk må føres, og budsjettpolitikken må legges opp med henblikk på å bringe rentenivået ned og å holde lave skatter, samtidig som midler må frigjøres for en aktiv omstilling i industrien og økning av de offentlige investeringer. Indrepolitisk blir dette meget vanskelige oppgaver, selv om det nå skulle vise seg at medlemslandene blir enige i den politikk som må føres.

Det spøkelse som kan manes fram, dersom denne vanskelige balansegang ikke lykkes, er proteksjonisme.

Bak murer av handelshindringer er det selvsagt mulig å føre en mer ekspansiv politikk. Men det er kommisjonens linje at disse tendenser må bekjempes.

Ambassaderåd Nikolai Skeie, Ambassaden i Paris

EN KORT ORIENTERING OM ENDRINGER I DEN ØKONOMISKE POLITIKK I FRANKRIKE

Den nye sosialistiske regjering i Frankrike gikk til valg på endringer og på hva de kalte "le changement". Og hermed mente de endringer i hele det kapitalistiske handelsmønster. Dette hurde brytes og endringer innføres slik at fellesnyttens skulle settes foran egennyttens.

Det program som sosialistene har påtatt seg, er naturligvis et veldig program og medfører endringer over hele det økonomiske spekteret i vid forstand. Jeg skal ikke gå inn på alle enkelte sakfelt, men som tidligere nevnt, ta for meg hovedproblemerne og hovedprioritetene og starte med å se nærmere på sysselsettingen og inflasjonen.

Aller først skal imidlertid bemerkes at den sosialistiske regjering umiddelbart etter makttovertakelsen viste sin vilje til å legge et helt annet økonomisk/sosialt syn på utviklingen i samfunnet. Denne viljen kom til syne ved de øyeblikkelige og såkalte solidaritetstiltak som regjeringen iverksatte straks etter at den kom til makten i juni i fjor. Disse tiltak besto i en økning av minstelønnen, en økning av pensjonene, en utvidet og øyeblikkelig hjelp til industri i forbigående økonomiske vanskeligheter, samt tiltak til oppmuntring av inntak av unge arbeidere i næringslivet samtidig som det ble gjort lettelse i betingelser for førtidspensjonering av eldre.

Sysselsettingspolitikken

Den tidligere regjering ignorerte i noen grad og noen vil si i alt for stor grad, arbeidsløshetsproblemerne i Frankrike - noen vil til og med hevde at den sittende regjering tapte valget som følge av dette.

Den nye sosialistiske regjering har som sitt program i første omgang å stanse økningen i arbeidsløsheten, dvs. bryte tendensen. Deretter tar den sikte på å skape nye arbeidsplasser i helsevesen og i administrasjonen, videre øke etterutdanningstilbudet for unge, stimulere til inntak av nye, unge arbeidere gjennom lettelse i de sosiale avgifter - altså en videreføring av de før omtalte solidaritetstiltakene av juni i fjor - samt en ytterligere stimulering til førtidspensjonering.

Dette er imidlertid bare en side ved regjeringens sysselsettingspolitikk. Regjeringen vil også sette

ned en effektiv arbeids tid i industrien fra 40 timer i dag til 35 timer i 1985. Foreløpig er man mellom de interesserte sosiale parter blitt enige om en nedsettelse til 39 timer og gjennomføringen av denne bestemmelse er nå i full gang innen næringslivet. Visse vanskeligheter viser seg å dukke opp i denne gjennomføringsfasen, men selv om enkeltproblemer som følge av disse vanskeligheter blir vel aksentuerte, er det neppe tvil om at den sosiale uro som man er vitne til for tiden i Frankrike er et forbigående fenomen.

Et annet element i regjeringens sysselsettingspolitikk er en generell nedsettelse av pensjonsalderen til 60 år. Dessuten å øke ferien med en femte ferieuke, regulere korttidsarbeid og arbeidsutleie samt en aksjon for å revurdere den sosiale status for fysisk arbeid.

Regjeringens program er at det innen utgangen av 1983 må skapes 400 - 500 000 nye plasser i næringslivet.

Inflasjon

I forbindelse med de paritetsjusteringer som fant sted innenfor det europeiske monetære samarbeid i fjor høst, gjennomførte regjeringen samtidig tiltak med sikte på å fiksere prisene på enkelte varer og innføre prisovervåking for enkelte varer og tjenester. Mensikten med disse tiltak var å få en kontroll over inflasjonen, idet en jevnt underbygget vekst i hele økonomien ligger som en forutsetning for hele regjeringens økonomiske program.

Regjeringens grunnleggende tanke er at stimulanser til etterspørselen gjennom en økning av forbrukernes kjøpekraft vil skape en øket etterspørsel i økonomien og at den økte etterspørsel i 2. omgang vil gi et puff til relevante investeringer som igjen i sin tid vil bringe nye deler av industrien inn i et oppsving. Regjeringens ide er at oppsvinget skal bli selvgenererende og regner med at veksten i 1982 vil ligge på ca. 3 pst. av bruttonasjonalproduktet.

Regjeringen stimulerer til denne samme etterspørselsøkning gjennom et stort budsjettunderskudd for inneværende år. Budsjettunderskuddet vil ligge på ca. 100 milliarder francs og er rekordstort i fransk historie. Relativt sett utgjør imidlertid ikke dette underskuddet større andeler av bruttonasjonalproduktet enn i andre sammenlignbare vest-europeiske land, heller i underkant av disses underskudd enn det motsatte.

Økonomisk politikk

Mens Barre-regjeringen ga kampen mot inflasjon første prioritet og bekjempet den ved regulering av pengemengden og stramme statsbudsjett, gir sosialistregjeringen sysselsettingen førsterangen og innretter sin økonomiske politikk tilsvarende.

Regjeringens tiltak for å stimulere forbruksøkningen er allerede nevnt og disse tiltak fortsettes gjennom blant annet automatiske justeringer av minstelønnen slik at dennes kjøpekraft beholdes intakt.

Regjeringen har gjennom analyse av det franske næringsliv funnet fram til de områder hvor franskmennene vil kunne utvikle sine egne markeder, fortrenge importen og samtidig legge grunnlaget for en egen eksport av de samme produkter. Regjeringen har gjort et poeng av å gjenerobre det nasjonale markedet og leder til dels en kampanje av typen "Buy British" i denne anledning.

Det er videre regjeringens erklærte politikk å bruke de nasjonaliserte industrier som pionerbedrifter i et forsøk på å hjelpe fram industrigrener som det ut fra teknologiske og langsiktige strategiske mål anses hensiktsmessig å utvikle i Frankrike. Samtidig tas det sikte på å utnytte de ressurser både av teknologisk viten, erfaringer og finansielle ressurser som ligger i den nasjonaliserte industri i et såvel vertikalt som horisontalt samarbeid mellom disse bedrifter og privat ledet industri.

Også gjennom store offentlige arbeider tar regjeringen sikte på å lede næringslivet over fra en defensiv til en offensiv politikk samtidig som disse offentlige arbeider går inn som ledd i regjeringens sysselsettingspolitikk.

Nasjonaliseringene

Noe av det første den nye sosialistiske regjering startet opp med etter at den kom til makten var arbeidet med nasjonaliseringen av store deler av fransk industri og bankvesen. Dette arbeid er fortsatt ikke helt avsluttet, idet det underveis har møtt store hindringer av såvel teknisk som politisk art.

I hovedtrekk går imidlertid regjeringens forslag om lov om nasjonalisering av industri og bankvesen ut på en nasjonalisering av fem store industrigrupper, 36 banker og 2 finansinstitusjoner foruten stålindustri og våpenproduksjon. Ytterligere 3 store industrigrupper vil bli nasjonalisert så snart forhandlingene med de utenlandske majoritetsinteresser er brakt i havn.

Kontrollen med kredittvesenet vil på denne måte bli total og myndighetenes muligheter til å gripe regulerende inn i økonomien vil forsterkes vesentlig.

Staten nasjonaliserer morselskapene og får samtidig kontrollen med datterselskaper, filialer og liknende.

Innen bankvesenet vil alle franske banker med innskuddsmasse over 1 milliard francs nasjonaliseres. 71 banker innehar imidlertid kun 1,2 pst. av innskuddsmassen og står for 0,81 pst. av kredittmassen. Utenlandske banker er unntatt fra reformen, likeså kooperative franske banker og banker med liknende eierstruktur.

Eierne vil få erstatning i form av rentebærende obligasjoner. Erstatningssummen er, medregnet renter, beregnet til å løpe opp i 50 milliarder francs. Dette tall var imidlertid utarbeidet forut for det konstitusjonelle råds uttalelse om regjeringens beregningsmåte for erstatningen. Rådet har uttalt seg for en høyere grad av erstatning til de tidligere eiere og det synes som om regjeringen vil følge fullt ut det konstitusjonelle råds anbefalinger. Dette vil i så fall bety at de totale utbetalinger til eierne vil stige med ca. 30 milliarder francs.

Industripolitikken

Regjeringen Barres industripolitikk gikk ut på å internasjonalisere fransk industri, rasjonalisere den for å gjøre den konkurransedyktig på verdensmarkedet. Utvinning og anvendelse av ny teknologi ble støttet og enkelte avanserte sektorer ble utpekt som de fremtidige industrier som skulle gjøre Frankrike økonomisk uavhengig av energiregninger. Tankegangen var at en konkurransedyktig industri ville gi stor eksport og bidra til en positiv handelsbalanse. Denne ville gi en sterk og stabil franc - som ble ansett for å være nødvendig for å holde prisen på energi og råvarer samt inflasjonen nede.

Det er meget i denne politikk som er overtatt og videreført av den nye regjering. Men hensynet til sysselsettingen hviler i meget sterkere grad over industripolitikken enn før.

Videre har den nye regjering fått et formidabelt instrument i den nasjonaliserte industri. Regjeringen vil bruke denne til å utvikle nye slagkraftige selskaper, i seg selv arbeidsplassskapende og med eget vekstpotensial. En samordning av den nasjonaliserte industrien vil gi veldige

rasjonaliseringsfordeler, og den samlede masse av "know how" som nå effektivt kan samordnes og utnyttes der hvor det før var konkurranse, anses enorm.

Regjeringen anlegger også et nytt syn på de enkelte industrier og vil ikke behandle dem (eller gi dem støtte) som enkeltbedrifter, men som ledd i en kjede. Kjedens mange muligheter skal utvikles - det er den vertikale utviklingslinje for råvaren som skal utbedres eller skapes der man tidligere tenkte horisontalt i industrigrupper.

Innenfor tekstil, møbel, sko og lærvarer, leker og maskinverktøy, er det allerede gjennomført studier av denne art. Ekspedisjonssjef Moe nevnte i sitt foredrag at man på norsk side burde satse på nye vekstkraftige industrisektorer. Denne linje følges også av den sosialistiske franske regjering, men regjeringen er på en annen side ikke villig til å la tradisjonell, bestående industri gå til grunne, iallfall ikke før grundige analyser har vist at de ikke lenger har livets rett og ikke kan hjelpes på fote igjen gjennom eventuell hjelp av finansiell og annen art fra statens side.

Det viser seg nemlig at de store nasjonaliserte industrigrupper alltid har en eller annen bedrift som faller innenfor en slik vertikal utviklingslinje. Tanken er videre at den nasjonaliserte industrigruppen skaffer den risikovillige kapital og at bedriften i samarbeid med den øvrige industri innen vedkommende utviklingslinje, står for de tekniske og teknologiske løsninger.

Industripolitisk sett er det imidlertid et visst språk mellom prioritetene. På den ene side ønskes at industrien skal investere og øke sysselsettingen. På den annen side ønskes at høyere kjøpekraft skal tilføres den enkelte arbeider. Det siste betyr høyere nominelle lønninger og større sosiale avgifter. Dette vil igjen gå ut over bedriftenes konkurransevne og deres inntekter, avsetninger og motstandsdyktighet overfor internasjonal konkurranse. Regjeringen håper å kunne kombinere de forskjellige prioriteringer ved å foreskrive de riktige doseringer i hvert enkelt tilfelle.

Avslutningsvis har jeg lyst til å forme som en generell konklusjon at jeg ser en tendens innenfor fransk økonomisk politikk på nasjonalt plan såvel som på europeisk plan, til å ville utvikle egne muligheter innenlandsk og europeisk. Regjeringens initiativ ovenfor EF i fjor gikk jo nettopp også ut på at fellesskapet skulle utvikle de muligheter som lå i det allerede bestående apparat før man gikk ut og engasjerte seg på andre fronter og påtok

seg nye forpliktelser. Denne trend utvikles allerede aktivt på nasjonalt plan.

Utviklingen i 1982

Utviklingen er i høyeste grad preget av usikkerhet.

1. Den økonomiske vekst er av regjeringen anslått til å ligge på ca. 3 pst. av BNP. Andre observatører, så som OECD, regner ikke med at veksten blir så høy, men derimot ca. 2,5 pst. Så godt som alle observatører er av den oppfatning at det franske økonomiske eksperiment står og faller med hvorvidt regjeringen makter å skape tilstrekkelig tillit hos den private industri og får denne til å investere i en slik grad at det puffet fremover som kreves for å holde igang og øke den økonomiske vekst som er en forutsetning for den franske økonomisk/sosiale politikk, blir virkelighet.
2. Sysselsettingen. Også denne siden av fransk politikk er avhengig av økonomisk vekst. Ifall veksten uteblir vil regjeringen ha meget store vansker med å oppfylle det program om nye arbeidsplasser som man har forutsatt.
3. Budsjettunderskuddene. Selv om budsjettunderskuddet for 1982 er rekordstort og man regner med et tilsvarende budsjettunderskudd for 1983, er det klart at man ikke over lengre tid kan holde fram på samme måten. Finansieringen av disse underskuddene er kun mulig dersom den forutsatte økonomiske vekstrate holdes. Ifall budsjettunderskuddene skulle bli av en slik størrelsesorden at utlandet mister sin tillit til francen vil man ganske raskt oppleve et fall i francen med de katastrofale følger dette vil få på fransk handelsbalanse, bl.a. som følge av at importert energi og en rekke innsatsvarer betales i dollar.
4. Inflasjonen. Inflasjonen kan kontrolleres gjennom en fast franc hvormed importvarene ikke virker inflasjonsdrivende. Frankrike har som kjent svært få egne råvarer og er helt avhengig av at de importerte innsatsvarer til eksportindustrien og til eget forbruk ikke blir for høye. Inflasjonen kontrolleres også delvis gjennom de lønnstillegg som fagforeningene krever som følge av den konstaterte og fremtidige forventede inflasjon. Hittil har den sosialistiske regjering hatt en mer åpen og fruktbart dialog om disse spørsmål enn den tidligere regjering, men det er tegn som tyder på at fagforeningene vil vise en noe strammere holdning, både ut fra ønske om å markere seg vis-a-vis regjeringen og som følge av en naturlig utålmodighet overfor at en sosialistisk regjering ikke bedre enn hittil har lyktes i sin

kamp mot inflasjon og arbeidsløshet.

Den kurs som den franske regjering har staket ut, inneholder mange risikomomenter. Noen er av innenriks karakter og av en slik art at en sosialistisk regjering antakelig vil kunne løse dem bedre enn en regjering av en annen farge. Andre påføres Frankrike fra utlandet og vil alltid være vanskeligere å mestre. Frankrikes økonomiske "aleinegang" gjør landet mere utsatt for utenlandske strømninger. Landets ressurser er imidlertid betydelige og økonomien vil kunne motstå relativt store påkjenninger.

Skulle andre land etterhvert følge Frankrike i dets ekspansive økonomiske politikk, vil landet ligge først i flokken og kanskje være det som profiterer først og mest.

Landet går spennende måneder i møte. Innen årets utgang, om ikke før, vil antakelig utfallet av det franske eksperimentet være gitt.

Avd.sjef Tor Steig, Norges Industriforbund

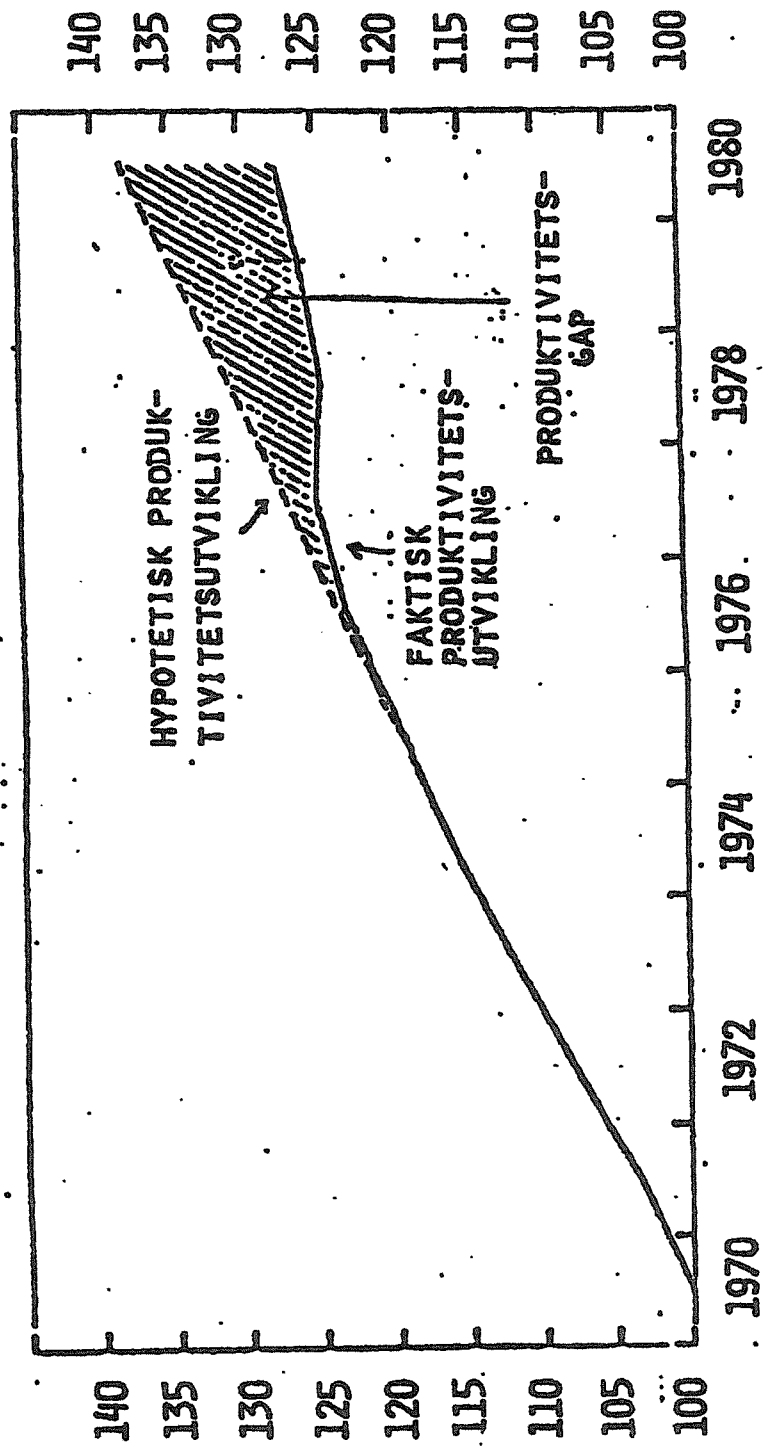
INDUSTRIENS SITUASJON - PROBLEMER OG UTFORDRINGER

I Norge har det samlede økonomiske grunnlag utviklet seg bra i etterkrigstiden. Også i løpet av 1970-årene har bruttonasjonalproduktet antakelig økt sterkere enn i de fleste industrialiserte land. Dette skyldes i hovedsak at vi i dette tiåret fikk en ny og meget lønnsom næring som vokste fram.

Det har imidlertid etterhvert blitt stadig tydeligere at oljeinntektene ikke har kommet i tillegg til annen norsk verdiskapning, noe som bl.a. OECD i mars 1981 påpekte i sin landrapport om norsk økonomi. Den sterke veksten i virksomheten på norsk kontinentalsokkel har riktignok bidratt til at den samlede økonomiske vekst i Norge har utviklet seg bra, men i skyggen og delvis tilsløret av fremveksten av oljevirkosomheten og oljeinntektene, har det funnet sted en stagnasjon i annen norsk inntektsskapning. Produktiviteten i fastlandsøkonomien har faktisk stagnert så mye i siste del av 1970-årene at oljeinntektene ikke har kommet i tillegg til, men snarere kommet i stedet for annen inntektsskapning.

Følgende figur er hentet fra nevnte OECD-rapport. Figuren viser hvilket inntektstap vi har gått glipp av som følge av stagnerende produktivitetsutvikling i vår landbaserte økonomi.

Produktivitetstutviklingen. Bruttoprodukt pr. års-
verk, ekskl. oljesektoren

Kilde: OECD

Når nå fremtidsutsiktene peker i retning av at oljevirkomheten og oljeinntektene ikke vil gi de samme bidrag til den samlede inntektsvekst som i siste halvdel av 1970-årene, er det nødvendig å gjenskape vekstevnen i næringslivet på fastlandet. Dette blir ingen lett oppgave, spesielt sett i lys av de dystre internasjonale økonomiske perspektiver som etterhvert avtegner seg.

I Langtidsprogrammet regnet regjeringen Harlem Brundtland med en samlet vekst i bruttonasjonalproduktet inklusive oljevirkomhet, på bare 2,5 pst. pr. år i gjennomsnitt for programperioden mot 4,6 pst. pr. år i 1970-årene. Den avgåtte regjering understreket med rette hvor viktig det derfor var å stimulere veksten i bl.a. norsk industri. Et samlet Storting støttet dette.

Senere viser reviderte anslag av oljeinntektene en betydelig svikt i forhold til det en la til grunn i Langtidsprogrammet, noe som ytterligere understreker behovet for et vekstkraftig næringsliv.

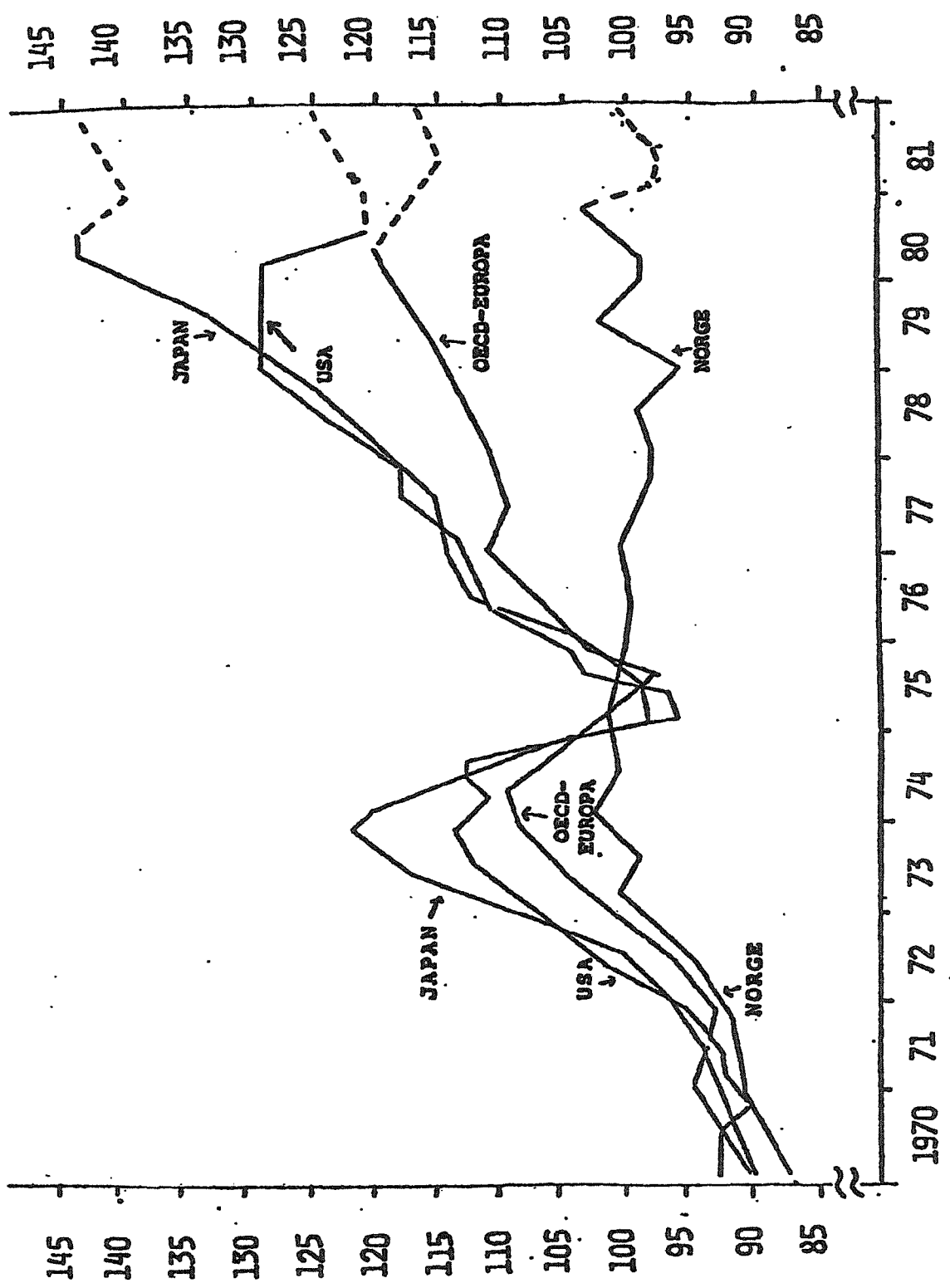
I Regjeringen Willochs tiltredelseserklæring heter det: "Det er nødvendig å gjenreise vekstkraften i norsk økonomi for å kunne nå helt sentrale mål for Regjeringens politikk: å sikre arbeid for alle og å bygge og videreutvikle velferdssamfunnet."

Den sviktende vekstevnen og den stagnerende produktivitetsutviklingen er naturligvis også grunnen til at det nå gjennomføres en bredt anlagt produktivitetskampanje.

Hva er så industriens plass i dette mer generelle bildet?

Det fremgår av følgende plansje at norsk industri har stått stille siden 1974. Plansjen viser produksjonsutviklingen i norsk industri under ett målt i faste priser sammenlignet med tilsvarende utvikling i andre OECD-land.

UTVIKLINGEN I INDUSTRIPRODUKSJONEN I
USA, JAPAN, OECD-EUROPA OG NORGE

Rett nok har vi i siste del av 1970-årene hatt en turbulent internasjonal økonomisk utvikling, som bl.a. har vært forårsaket av ytre hendinger som vi her på berget har hatt liten eller ingen herredømme over. Jeg tenker først og fremst på oljeprissjokkene, OPEC I og OPEC II. Men tross disse forhold har det likevel vært en ikke ubetydelig industriell fremgang i de fleste OECD-land. Når industriproduksjonen i Norge har stagnert og ikke holdt tritt med den internasjonale utvikling, må det skyldes at norsk industri ikke har vært i stand til å utnytte den markedsvekst som tross alt har funnet sted. Vi har altså tapt betydelige markedsandeler.

De fleste synes å være enige om at det er en nær sammenheng mellom de tap av markedsandeler norsk industri har hatt både hjemme og ute og svekkelsen av industriens generelle konkurranseevne. Dette betyr igjen at hovedoppgaven nå må være å bringe det norske kostnadsnivået ned i forhold til andre land, og i alle tilfelle å hindre at norske priser og kostnader stiger sterkere enn hos konkurrentene. Dessverre ser det ut til å være det motsatte som nå er i ferd med å skje. I 1981 økte lønnskostnadene pr. produsert enhet i norsk industri sterkere enn i konkurrentlandene. Dermed ble konkurranseevnen forverret dette året. Det er en overhengende fare for en ytterligere forverring av konkurranseevnen inneværende år, se følgende tabellrekke som viser hvordan lønnskostnadene pr. produsert enhet i norsk industri har utviklet seg sammenlignet med et veiet gjennomsnitt av de viktigste konkurrentene. Industriforbundet har derfor ansett opprettingen av den norske pris- og kostnadsutvikling som den viktigste oppgave for den økonomiske politikk i tiden fremover.

Lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri relativt til tilsvarende utvikling hos de viktigste handelspartnere regnet i felles valuta. Indeks 1970 = 100

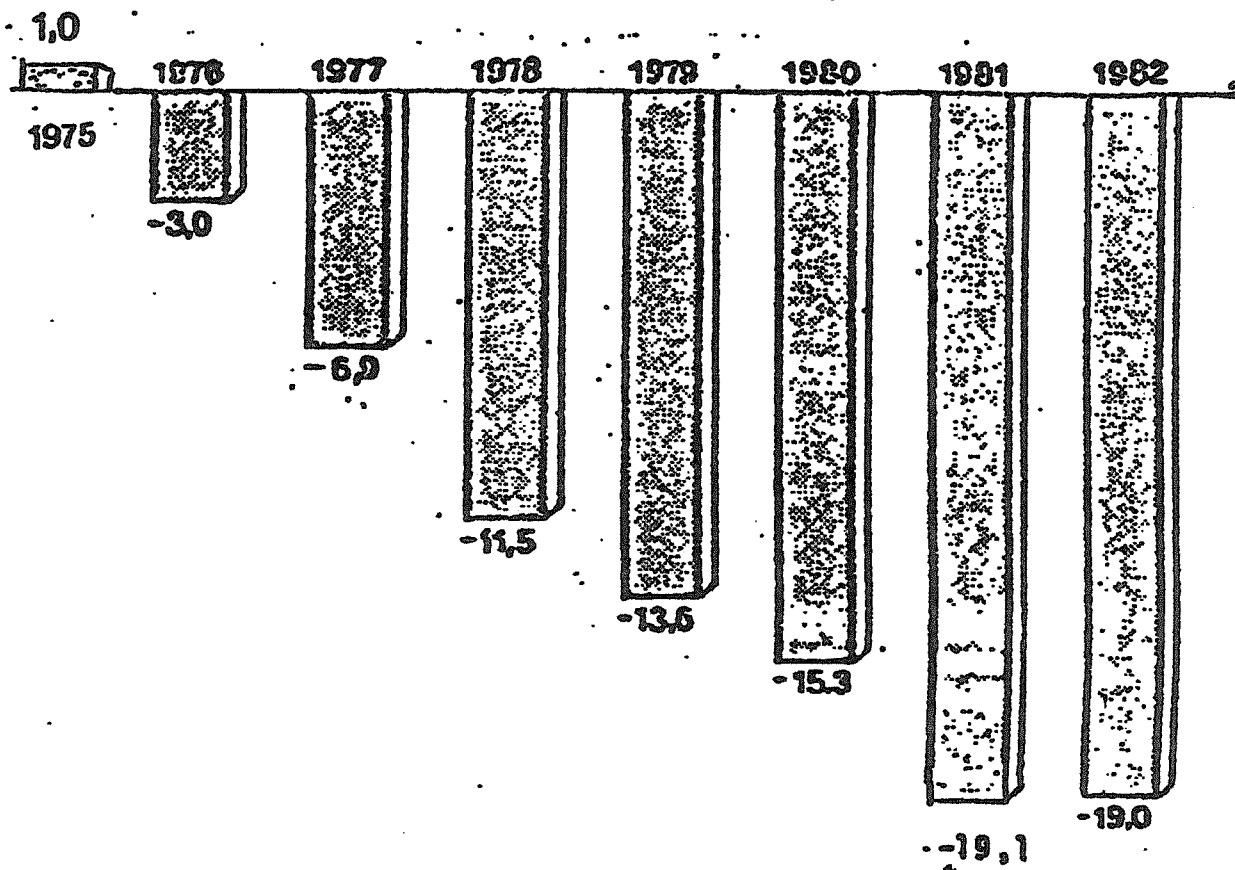
1970	100
1971	101,6
1972	102,2
1973	107,1
1974	111,1
1975	120,1
1976	129,1
1977	135,8
1978	127,4
1979	121,3
1980	121,4
1981	122,4

Det er ingen enkel forklaring på hvorfor de norske kostnader pr. produsert enhet begynte å skyte i været i forhold til andre lands kostnader omkring midten av 1970-årene. Mye tyder imidlertid på at vi i siste del av 1970-årene økte den innenlandske etterspørsel for sterkt, slik at det ble kamp om arbeidskraften, noe som skapte mangel på nesten alle typer arbeidskraft, og dermed generelt kostnadspress. Det har heller ikke vært tvil om at en rekke av de reformer som ble gjennomført på 1970-tallet også hadde en kostnadsside som i sin tur førte til at landet ble dyrere å drive. Jeg tenker her på arbeidsmiljølov, ny sykelønnsordning m.v. I tillegg synes den alminnelige mobilitet på arbeidsmarkedet å ha blitt sterkt redusert i løpet av de siste 10-15 år. Dessuten synes bedriftenes evne til å omstille produksjonen til endrede markedsforhold å ha blitt svekket. En lite tilfredsstillende lønnsomhetsutvikling spesielt innen konkurranseutsatte industrier reduserer naturligvis bedriftenes evne til nyinvesteringer, satsing på produktutvikling, markedsbearbeiding m.v., noe som i sin tur reduserer den alminnelige vekstevne.

Når Industriforbundet ved flere anledninger har fremhevet en strammere finanspolitisk styring av økonomien som er svært viktig måte å redusere overretterspørselen og dermed presset på priser og kostnader, må det ses i sammenheng med den sterke veksten en har hatt i offentlige utgifter de siste årene, uten at det samtidig har vært mulig å holde annen etterspørsel i sjakk.

Som det fremgår av følgende figur viste statsbudsjettet et overskudd før lånetransaksjoner i 1975. I år ventes underskuddet når en ser bort fra oljeskattene å bli ca. 20 milliarder kroner. Hvis den offentlige sektors utgifter skulle vært dekket av skatter og avgifter fra fastlands-Norge, ville bruttoskattenivået i dag ligget på opp imot 65 pst. av bruttonasjonalproduktet.

Den samlede balansen på stats- og trygdebudsjettene når disse er korrigert for oljeinntektene

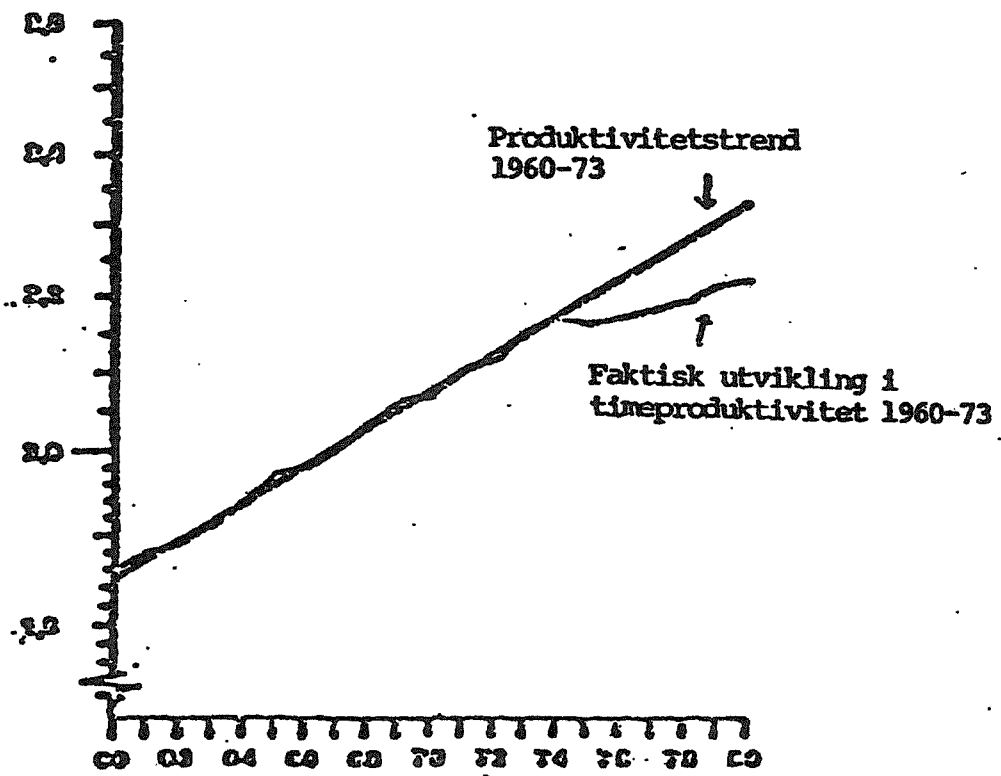
Kilde: Pressemateriale i forbindelse med presentasjon av det økonomiske opplegg for 1982 samt St.prp. nr. 1, tillegg 13 (1981-1982).

Ingen annen etterspørselskomponent har vokst så sterkt som det offentliges eget bruk av varer og tjenester. Når en samtidig vet at heller ingen annen etterspørselskomponent legger så mye beslag på arbeidskraft som nettopp det offentliges eget kjøp av varer og tjenester, er en oppretting av finanspolitikken avgjørende dersom overretterspørselen i økonomien skal dempes.

For å sikre en bedre økonomisk utvikling for fastlands-økonomien i 1980-årene, må stat, fylker og kommuner gå foran med å redusere veksten i sine utgifter. Hovedbegrunnelsen for en slik tilråding er å bringe den innenlandske etterspørsel mer i takt med de økonomiske rammer som vår produksjonsevne gir. Etter Industriforbundets mening er dette en nødvendig betingelse for å gjenopprette vekstevnen.

I tillegg til en balansert økonomisk politikk må en imidlertid gå igjennom næringspolitikken med sikte på å stimulere omstillinger, innsats og vekst. Men dette betyr også at vi må akseptere omstillinger i større grad enn tilfellet har vært de siste årene. Hvis ikke, vil en kunne risikere betydelige strukturproblemer. Studier av etterkrigstidens økonomiske utvikling viser nettopp at omstillinger til mer lønnsom produksjon, bedre teknikk og stadig fornuftigere måter å organisere produksjonen på, er den viktigste forklaringsfaktor bak den økonomiske fremgangen her i landet. Det er viktig at en ved utformingen av næringspolitikken ikke hindrer en fortsatt økonomisering med landets ressurser når en vet hvor viktig dette er for landets økonomiske fremgang.

Produktivitetsveksten i norsk industri har sviktet fundamentalt etter 1974, kfr. figur. Sett i forhold til antall utførte årsverk, økte produktiviteten i norsk industri med ca. 4 pst. pr. år i 1960-årene og i første del av 1970-årene. I perioden fra 1974 til 1978 gikk den faktisk ned med 0,5 pst. pr. år. I de to påfølgende år økte produktiviteten litt igjen som følge av at vi i disse årene hadde et konjunkturelt oppsving for deler av vår eksportindustri. Mye tyder imidlertid på en flat produktivitetsutvikling i 1981.

Kilde: Norges Bank

En sammenligning av produktivitetutviklingen i norsk industri med tilsvarende utvikling for Norges viktigste handelspartnere gir heller ikke noe flatterende bilde. I løpet av 1970-årene har timeverksproduktiviteten i norsk industri økt 10-12 pst. svakere her hjemme enn hos våre konkurrenter.

Sviktende produktivetsvekst har altså bidratt sterkt til svekkelsen i norsk industris evne til å konkurrere om markedene både ute og hjemme.

Men det å få til økt produktivitet i andre norske næringer enn industrien selv, er imidlertid også av meget stor betydning for industriens konkurranseevne.

Norsk industri er avhengig av å kjøpe varer og tjenester fra annen norsk virksomhet både til den løpende drift og ved investeringer i maskiner, bygninger og anlegg. Økt produktivitet i andre næringer, næringer som til dels er skjermet, vil dermed kunne forbedre industriens konkurranseevne i den forstand at prisene på de varer og tjenester som industrien kjøper fra disse, vil kunne øke mindre. Dermed vil det heller ikke være nødvendig å øke industriens egne priser så mye.

Også økt produktivitet i den offentlige sektor, eller mer fornuftig bruk av hver skattekrone er av stor betydning. Uten å redusere de offentlige ytelser vil det da være mulig å redusere bedrifts- og personbeskatningen. Noe som i seg selv vil kunne redusere pris- og kostnadsveksten. Dermed vil også dette kunne bidra til å rette opp industriens konkurransebetingelser.

Dersom en makter å snu den negative produktivitetstrend som vi har hatt og som har gjort Norge dyrt å drive og derfor på mange måter har bidratt til den stagnasjon norsk økonomi nå er inne i, skulle mulighetene for ny vekst absolutt være til stede.

Det at norsk industriproduksjon har stagnert og nivåmessig ikke er større i dag enn i 1974, er i seg selv et alvorlig problem. Men ut fra hensynet til utviklingen fremover, er det imidlertid enda mer alvorlig at lønnsomheten ikke er tilfredsstillende.

Verdiskapningen i norsk industri (milliarder kroner)

	1974	1980	1981	1982
FAKTORINNTEKJEN I ALT				
SOM ER FORDELT PÅ:				
LØNSKOSTNADER	26	43	45	49
DRIFTSRESULTAT	7	9	8	9
DRIFTSRESULTATET ER IGJEN ANVENDT OMTRENT SLIK:				
RENTER PÅ LÅNEKAPITAL	1,5	4	4,5	5
UTBYTTE PÅ EIERKAPITAL	0,5	1	1	1
SELSKAPSSKATTER TIL STAT OG KOMMUNER	1	1	1	1
BEHOLDT I BEDRIFTENE	4	3	1,5	2

Som det fremgår av tabellen har industriens lønnsomhet hatt en meget ugunstig utvikling etter 1974.

Industriens selvfinansieringsevne, eller den del av verdiskapningen som blir igjen i bedriftene etter at arbeidskraft, kapitalkostnader og skatter er betalt, utgjør i dag under det halve nominelle beløp i forhold til i 1974.

En oppretting av lønnsomheten, og her har bedriftene selv et betydelig ansvar, er antakelig en helt nødvendig betingelse for å sikre industriens fremtidige ekspansjonsmuligheter og dermed gjenopprette vekstevnen i økonomien.

Avd.direktør Kjell-Martin Frederiksen, Norges
Industriforbund

INTERNASJONALISERING AV NORSK INDUSTRI

Løpende produkt- og markedstilpasning representerer for bedriftsledere selvsagt ikke nye problemer. Men gjør de nok for å løse dem? Er de i stand til å løse dem på en effektiv måte? Sannheten er jo den at for bedriften Norge er det totalt sett påtakelig stivhet både i eksportstrukturen, i valg av markeder og i selve eksportmetodene og ikke minst i formene for utenlandsvirksomhet. Jeg mener det på disse områder er behov for og rom for nytenkning og nye initiativ både fra myndighetene og fra bedriftene selv. Og med dette har jeg brakt meg over i debatten om næringslivets, og spesielt om industriens, internasjonalisering og som kan gi et viktig bidrag til nødvendig omstilling.

Internasjonalisering i form av etablering av egne produksjonsselskaper ute, oppkjøp av utenlandske bedrifter eller samarbeid med utenlandske selskaper innen forskning og utvikling, produksjon og markedsføring er ikke noe nytt for norsk industri. Men norske bedrifter har utrettet langt mindre på disse områder enn industrien i andre land. Det er beklagelig. På den annen side ligger det her en viktig ressurs for videreutvikling av industrien.

Det er svikten i konkurranseevnen her hjemme og de strammere internasjonale markedsforhold som gjør det ønskelig med økt internasjonalisering. Ute-etablering og oppkjøp av utenlandske bedrifter bør ses på som en del av den løpende struktur- og markedstilpasning for å øke tilgangen på teknologi og å komme bak proteksjonistiske murer. Ressursgrunnet hjemme for prosessindustrien er begrenset. For deler av industrien er det åpenbart at hjemmemarkedet vil være for lite til å utnytte de muligheter som moderne teknologi og markedsføring skaper. Lønnsomme industriprosjekter står ikke i kø i Norge. Alternativet kan være å vende blikket utad og søke å utnytte et vekstpotensiale som ligger der og som går tapt for den som sitter med hendene i fanget.

Det sies ofte at det er ingen grunn til å drive eksport for eksportens skyld. Den må være lønnsom om den skal ha noen mening. Og det samme må sies om internasjonalisering. Formålet med ute-etablering og andre former for utenlandsvirksomhet er å styrke lønnsomheten og derved trygge virksomheten ved moderbedriften i Norge. Ellers har den ingen berettigelse. Men det er altså nettopp de bedre muligheter for vekst og lønnsomhet ute - til tross for en høyere risiko - som gjør internasjonaliseringen

attraktiv.

Som kjent har et eget utvalg - det såkalte Internasjonaliseringsutvalget - nylig lagt fram en rekke forslag til tiltak for å stimulere bedriftenes interesse for og muligheter til å investere i utlandet.

Før jeg kommenterer disse vil jeg trekke tråden til den diskusjon som pågår i norsk økonomisk-politisk debatt om Statens medvirkning i næringsvirksomhet. Den selektive industripolitikk har vært under sterke angrep - med rette - fordi den fører til en forfordeling av ressurser, fordi den kan bidra til fortsatt ulønnsom drift og derved hindre naturlig omstilling. Internasjonaliseringsutvalget har lagt seg på det hovedprinsipp at det ikke er ønskelig med ytterligere selektive industripolitiske tiltak eller med subsidiering for spesielt å fremme ute-investeringer. Dette bygger igjen på den hovedtanke at det er bedriftene selv som må bære ansvaret for sine investeringsbeslutninger. Internasjonalisering bør ikke komme i noen særstilling. I den grad det offentlige skal medvirke - og det bør det - for å fremme ute-investeringer bør dette skje gjennom generelle tiltak. Målet bør være å bedre de alminnelige arbeidsvilkår for bedriftene og dermed gjøre mulig for de bedrifter som ønsker det, å investere ute. Ellers bør Statens oppgave være å avvikle utilsiktede hindringer for ute-investeringer.

Det bør mot denne bakgrunn derfor ikke overraske at Internasjonaliseringsutvalget legger vekt på generelle tiltak som kan avhjelpe bedriftenes egenkapitalproblem og på den måte angripe selve hovedhindringen for økt internasjonalisering av norsk industri, nemlig mangelen på risikovillig kapital. Jeg skal se litt nærmere på hovedforslagene.

For det første foreslås det at egenkapitalgrunnlaget i bedriftene styrkes ved at aksjeselskapenes adgang til å sette av til konsolideringsfond økes vesentlig. Som kjent fikk aksjeselskap ved omleggingen av bedriftsbeskatningen adgang til å sette av inntil 10 pst. av overskuddet ved kommuneskatteligningen til såkalt konsolideringsfond. Dette kan anvendes fritt til f.eks. forskning, investeringer etc. Den nye regjering har indikert at man vil øke satsen til 15 pst. i løpet av 1982. Dette er i og for seg gledelig. Men spørsmålet er om dette er tilstrekkelig for å gi bedriftene handlefrihet med tanke på økte investeringer, økt satsing på forskning og utvikling og, for de som ønsker det, økt virksomhet i utlandet.

Foruten å stimulere egenkapitaldannelsen på

bedriftenes hånd på denne måten, har Utvalget videre foreslått tiltak som kan stimulere tilgangen på risikovillig kapital gjennom aksjemarkedet. Også her går man inn for en generell ordning ved at aksjesparing skal gis skattefradrag på linje med den nåværende bank- og forsikringssparing. Det forutsettes imidlertid at det etableres en egen kvote for aksjesparing med skattefradrag, ved kjøp av aksjer på ordinær måte og ved kjøp av andeler i aksjefonds. Når det gjelder det siste er det spesielt viktig å få til bedre muligheter for aksjefonds til å investere i ikke-børsnoterte selskaper i utlandet med norsk eierandel.

For det tilfelle at det skulle drøye ut med en generell aksjespareordning med skattefradrag eller at dette ikke skulle bli aktuelt, har utvalget foreslått at man vurderer å etablere særskilte utenlandske aksjefonds med egen kvote utenom banksparing. Dette ville i tilfelle være en ordning øremerket for å fremme investeringene ute. Slike fond som både finansinstitusjoner og bedrifter skal kunne opprette, er tenkt å kunne sette inn alle sine midler i eierkapital i ikke-børsnoterte selskaper i utlandet. Dette forslags skjebne er det vanskelig for meg å si noe konkret om nå.

I den offentlige debatt har spørsmålet om å kanalisere oljeinntekter til industriens ute-investeringer vært oppe. I sin mest vidtgående form kunne man tenke seg et statlig fond som skulle låne ut eller skyte inn eierkapital i norske industriprosjekter i utlandet. Nå hefter det mange usikkerhetsmomenter ved en slik ordning, bl.a. om det eksisterer noe kapitaloverskudd å sette inn i et slikt fond. Det er videre spørsmål om ansvarsforholdene mellom Stat på den ene side og bedrift på den andre i risikofylte prosjekter i utlandet.

Hva det imidlertid egentlig dreier seg om er å oppnå en tilstrekkelig risikospredning slik at bedriftene våger å satse på prosjekter utenfor landets grenser. Utvalgets tanke er at kapital fra det offentlige mobiliseres indirekte til investerings- og ute-investeringsformål gjennom de generelle tiltak av den art jeg har nevnt, nemlig økning av konsolideringsfond og gjennom egne aksjesparetiltak. Begge ordningene medfører inntektstap for Staten og dermed omdisponering av midler fra den offentlige til den private sektor. Men i tillegg har Utvalget foreslått en ny risikoavdekningsmulighet etter mønster av det system som allerede eksisterer for eksportkredittgarantier gjennom Garanti-Instituttet for Eksportkreditt.

I korte trekk er formålet med denne ordningen for

det første å fjerne noe av den usikkerhet som investor vil stå overfor og for det annet å mobilisere kapital til ute-investeringsformål gjennom det ordinære kredittsystem. I dag kan bedrifter som etablerer seg i utviklingsland tegne forsikring mot såkalt "politisk risiko", f.eks. nasjonalisering uten erstatning. Det foreslås at adgangen til politisk risikoavdekning skal gjøres bredere og mer tilgjengelig og gjelde alle land. Denne risikoavløftning gjelder både egenkapital og fremmedkapital i prosjektet. Det nye er at Staten også skal ta en del av den såkalte forretningsmessige risiko. Det vil i praksis si at Staten garanterer en del av fremmedkapitalen i prosjektet på linje med andre långivere. Den statlige garantidekning skal kunne gå opp til 30 pst. av prosjektets realinvestering og driftskapital i de første år. Særlig det siste - at driftskapitalen skal omfattes av garantien - tror jeg kan være viktig for mange små og mellomstore bedrifter særlig.

Når er det ikke meningen - og heller ikke ønskelig - at ute-etableringer skal stå i noen særstilling når det gjelder Statens medvirkning. Jeg har nevnt at det er bedriftene selv som må bære hovedansvaret for sine beslutninger og selv stå ansvarlig for den egenkapital som skytes inn i prosjektene. Ordningen er derfor ikke tenkt å omfatte egenkapital. På den annen side forutsettes det at for den garanti som gis for fremmedkapital, skal det ikke være regress fra det offentlige eller långiver overfor investor. Dette er også et viktig punkt, tror jeg.

Men utvalget har ikke helt forlatt tanken på en statlig medvirkning med egenkapital i investeringsprosjekter i utlandet. Utviklingslandene står i en særstilling ved at investeringene her kan være mer risikofylte enn ellers og fordi Staten allerede har engasjert seg på dette område som et ledd i bistandspolitikken. Utvalget har derfor tatt opp en gammel tanke om at den låneordning som i dag administreres av NORAD i forbindelse med norske bedrifters etablering i utviklingsland skal utvides til også å kunne yte ansvarlig lånekapital og gi egenkapitaltilskudd i form av aksjekapital. Med dette tror jeg man får en mer slagkraftig ordning. Man får dessuten brakt det norske system på linje med tilsvarende ordninger i de fleste andre industriland.

At skattesystemet er komplisert innenlands vet alle. At det kan være meget mer komplisert i forbindelse med næringsvirksomhet i utlandet vet de som har erfart det. Det er behov for å gjøre beskatningen ved ute-etablering enklere, gjøre skattereglene nøytrale i forhold til etableringsland

og den organisasjonsmodell man velger for drift ute (aksjeselskap eller filial) og endelig å fjerne skattemessige ulemper ved aktivitet i utlandet i forhold til i Norge. Målet må være å fjerne noe av den usikkerhet et uoversiktlig skattesystem kan skape i forbindelse med ute-etableringer. Konkret har Internasjonaliseringsutvalget tatt dette opp i forbindelse med beskatning av utbytte og dobbeltbeskatning, i forbindelse med skattemessig behandling av underskudd i utlandet, og når det gjelder spørsmålet om å likestille aksjeselskaper og filialer ved beskatning.

Jeg har nevnt den svake egenkapitalbasis i norsk industri som en hovedhindring for de bedrifter som ønsker å satse mer på virksomhet i utlandet. En annen hovedhindring - og like viktig - ligger i mangelen på kvalifisert personell ved hjemmebedrift og til utevirksomhet, i mangelen på bedriftsinterne tiltak som kan stimulere interessen for utevirksomhet og i det hele i holdningene til dette å anlegge og drive produksjon i andre land. Dette er problemer som ikke er begrenset til noe spesielt skikt i bedriften, men angår like meget ledelse som ansatte. Når holdningene kan være negative eller i beste fall avventende, skyldes dette frykt for at ute-investering kan bli eksport av norske arbeidsplasser og som sådan bør motarbeides.

Jeg tror dette er en kortsynt måte å vurdere spørsmålet på. Og i praksis tror jeg ikke dette blir noe stort problem. Sammenhengen kan i mange tilfeller være den at det ikke eksisterer noe innenlands investeringsalternativ til etablering ute. Alternativet kan rett og slett være nedleggelse eller sterk nedskjæring av produksjon og sysselsetting ved moderbedrift. Et annet forhold er at utevirksomhet - om man skal dømme etter de undersøkelser som er gjort så langt for norske bedrifters vedkommende og av erfaringene fra andre land - gjennomgående har gitt positive bidrag til moderselskapets totale lønnsomhet. Utevirksomheten bidrar derved til å trygge sysselsettingen hjemme.

Når dette er sagt, vil jeg likevel tilføye at jeg tror det ville være galt å undervurdere de problemer som knytter seg til de ansattes vurdering av egen arbeidssituasjon. Dette er derfor spørsmål som naturlig hører hjemme i de interne drøftelser i bedriftene. Og jeg kan vanskelig tenke meg at noen bedrift egentlig ville være så uklok å gjennomføre ute-etableringer over de ansattes hode uten informasjon og uten gjensidig forståelse mellom partene. Landsorganisasjonen legger som man rimeligvis kan vente, sterk vekt på dette forhold. La meg tilføye at ett av de gledeligste trekk ved Internasjonaliseringsutvalgets arbeid er nettopp

Landsorganisasjonens tilslutning til selve prinsippet om økt internasjonalisering av norsk næringsliv og norsk industri. Selv om LO har visse reservasjoner til enkelte av de foreslåtte tiltak, tror jeg dette er et viktig poeng å ta med i den videre debatt om dette spørsmål.

Hva er så dimensjonene i internasjonaliseringen så langt? I dag investeres det av norsk næringsliv ute for mellom 6 og 700 millioner kroner årlig. Til sammenligning utgjør de totale investeringene i tradisjonell norsk industri ca. 9 milliarder kroner årlig. Men utevirksomheten er kanskje noe større enn disse tall indikerer, idet de 6-700 millioner kroner i det vesentlige representerer egenkapital. Om man så tenker seg et egenkapitalkrav ved ute-investeringer på 30 pst. - som et eksempel - er det mulig at norsk næringsliv medvirker ved realinvesteringer i utlandet på noe over 2 milliarder kroner årlig med større eller mindre eierandeler. Men selv dette tall er jo relativt lite i forhold til investeringene innenlands.

Selv med en betydelig økning i ute-investeringene, er det derfor all grunn til å regne med at hovedtyngden av investeringer som foretas av norsk næringsliv fortsatt vil skje i Norge. Og ute-investeringer vil selvsagt ikke være aktuelt for hele tyngden av norsk industri.

Og - jeg har lyst til å tilføye - det bør nesten ikke være det. Litt kaldt vann i blodet er også sunt. Det store flertall av norske bedrifter har neppe de nødvendige forutsetninger - særlig ikke administrative - for å "handle" en seriøs utevirksomhet. Internasjonalisering vil utvilsomt kreve langsiktig planlegging og en styrke på hjemmebane som i alle fall de færreste har i dag. Men særlig for den eksportrettede del av industrien er internasjonalisering en opsjon - som det heter - som det er vel verd å vurdere. Det er realistisk å vente jevn stigning i norsk industris ute-investeringer. Jeg tror dette er nødvendig for å få til ønskede strukturendringer og møte den økte konkurranse. Om Internasjonaliseringsutvalgets rapport kan åpne øynene for mulighetene i det å gå ut og å gjøre dette til et respektabelt virkemiddel i omstillingen av norsk industri, ja, da er kanskje meget allerede vunnet.

Ekspedisjonssjef Erik Selmer, Utenriksdepartementet

**AKTUELLE HANDELSPOLITISKE SPØRSMÅL -
GLOBALE PROBLEMSTILLINGER**

Den globale handelspolitiske situasjon er i begynnelsen av 1980-årene preget av stor usikkerhet om fremtidsutsiktene. Usikkerheten knytter seg bl.a. til den tiltakende handelspolitiske rivalisering mellom de vestlige industrinasjoner, til de forverrede relasjoner mellom øst og vest og til de manglende resultater i arbeidet med å minske klyften mellom fattige og rike land, mellom sør og nord.

På en slik bakgrunn er det selvfølgelig ingen som med sikkerhet kan spå om hvordan den globale økonomiske utvikling vil arte seg de neste 10-20 år og hvilke handelspolitiske problemstillinger som vil komme til å stå i sentrum. Enkelte klare tendenser kan man allikevel snakke om.

En av disse tendensene vil være at utviklingslandenes andel av verdens industriproduksjon og av verdenshandelen vil øke. Ifølge beregninger foretatt av Verdensbanken vil utviklingslandenes andel av verdens bruttonasjonalprodukt øke fra 15 pst. i 1970 til 20 pst. i 1990. Utviklingslandene vil overta mellom 36 og 46 pst. av EFs, USAs og Japans eksport i løpet av 1980-årene. Beregningene baserer seg på et optimistisk scenario med nærmere angitte forutsetninger om bl.a. industrilandenes vekst, om prisutviklingen for olje, om økning av bistanden til og mer effektiv ressursutnyttelse i utviklingslandene samt på at proteksjonismen holdes i tømme. Selv om betydelig usikkerhet og mange forbehold er knyttet til slike beregninger viser de allikevel at dynamikken i verdenshandelen i årene fremover snarefe vil ha sitt utgangspunkt i utviklingslandene enn i de industrialiserte land. Veksten i utviklingslandene har imidlertid vært konsentrert til de oljeeksporterende land og til en liten, men betydelig gruppe av land som omtales med betegnelsen NIC - "Newly Industrializing Countries".

Foreløpige beregninger tyder på at det var ingen vekst i verdenshandelens volum i 1981. OPEC-landene var fortsatt det mest dynamiske importmarked med en økning i importen på 15-20 pst. regnet i dollar. Kun et fåtall utviklingsland i Asia og Latin-Amerika (f.eks. Argentina, Brasil, Mexico, Sør-Korea og Pakistan) greide å øke eksportinntektene i noen vesentlig grad. En stor del av eksportøkningen fra utviklingslandene gikk til OPEC-landene og Sovjetunionen, mens eksporten til Vest-Europa gikk noe ned.

Vi må regne med at både den absolutte og relative økonomiske ulikhet mellom utviklingslandene og industrilandene og innen utviklingslandsgruppen vil øke i det nærmeste tiåret. Fattigdom og sosial ulikhet i utviklingslandene har mer enn en gang ført til politiske og sosiale spenninger som har forplantet seg fra den nasjonale til den internasjonale arena. Jeg behøver bare nevne Iran, det sørlige Afrika og Mellom-Amerika som eksempler.

Et aktivt bidrag til den økonomiske utvikling i utviklingslandene er derfor ikke bare et spørsmål om moralsk engasjement til fordel for millioner av mennesker som lever på sultegrensen, men berører også våre egne interesser. Det dreier seg her dessuten ikke bare om størrelsen på vårt bistandsbudsjett, men også om sentrale handelspolitiske spørsmål slik disse bl.a. er formulert i debatten om en ny økonomisk verdensordning.

Prosessen som ble igangsatt med FNs erklæring om en ny økonomisk verdensordning har i mange øyne mistet mye av sin dynamikk. Allikevel pågår fortsatt forhandlinger i ulike internasjonale fora om bl.a. stabilisering av utviklingslandenes råvareinntekter og bedre adgang til de industrialiserte lands markeder. En skal være oppmerksom på at manglende fremgang i disse forhandlinger kan minske troverdigheten i de vestlige industrilands handelspolitiske argumentasjon. Utviklingslandene oppfordres til å benytte seg av utenlandske og private investeringer, markedsøkonomiske mekanismer og komparative fortrinn i den internasjonale arbeidsdeling for å skape grobunn for industriell vekst og bekjempelse av fattigdommen. Sterk vekst i enkelte industrisektorer i utviklingslandene som følge av en slik utadrettet utviklingsstrategi må ikke føre til proteksjonistiske beskyttelsesmekanismer i de industrialiserte land når de samme industrisektorer i disse landene blir truet. For mange utviklingsland vil tekstilsektoren være et eksempel på at det er dette som skjer. Aktiv strukturtilpassing til en endret internasjonal arbeidsdeling må i stedet være målsettingen i industrilandene.

Det spørsmål som har vært omfattet med størst interesse fra utviklingslandenes side i nord/sør-dialogen har imidlertid vært spørsmålet om globale forhandlinger i FNs regi. Som dere er kjent med er det, pga. USAs holdning, fortsatt uvisst om forhandlingene noen sinne vil bli iverksatt. Det er særlig spørsmålet om det sentrale forhandlingsorgans kompetanse og myndighet vis-a-vis sårorganisasjonene (IMF, GATT m.m.) som skaper problemer. Dersom forslaget om globale forhandlinger blir "lagt på is" på ubestemt tid vil spørsmålet om alternative

frengangsnåter melde seg. På kortere sikt vil dialogen trolig konsentrere seg om forberedelsene til UNCTAD VI som finner sted i 1983. Forhandlinger innen utvalgte sektorer (f.eks. handel, jordbruk m.m.) kan også bli aktuelt og vil høyne aktiviteten i enkelte særorganisasjoner hvor virksomheten har vært heller laber i påvente av de globale forhandlinger. En konsekvens av utsettelse av de globale forhandlinger vil måtte være at de industrialiserte land viser betydelig politisk vilje til til å komme utviklingslandene imøte i de spesialiserte fora.

Derson vi beveger oss vekk fra nord/sør-spørsmålet og ser på øst/vest-handelen beveger vi oss inn i et enda grunnere handelspolitisk farvann. Den spente internasjonale situasjon i kjølvannet av hendelsene i Polen har selvfølgelig innflytelse på samhandelen mellom øst og vest. Ved siden av den alminnelige usikkerhet som virker hemmende for utviklingen av handelsforbindelsene, diskuteres konkrete handelspolitiske straffetiltak mot de østlige land. Tidligere har dette skjedd bl.a. ved USAs kansellering av kornleveransene til Sovjetunionen etter invasjonen i Afghanistan. For eksport av høyteknologi som kan utnyttes i militær produksjon har de vestlige land innført restriksjoner dels innen rammen av samarbeidet i COCOM og dels ved konsensus i NATO. Fra amerikansk side er det i den senere tid øvet press på de øvrige vestlige land for å innskjerpe overholdelsen av den strammere linje. I tillegg legges det vekt på å unngå å komme i et avhengighetsforhold til leveranser fra Sovjetunionen og Øst-Europa. Den planlagte gasseksport fra Sibir til Sentral-Europa har i denne sammenheng reist vanskelige problemstillinger. På den ene side dreier dette seg om hvorvidt gassleveransene vil medføre at Sovjetunionen oppnår et strategisk strupetak på Vest-Europas energiforsyning. På den annen side er det blitt reist spørsmål om de vestlige leveranser til bygging av rørledningen kan tilføre Sovjetunionen ny høyteknologi av strategisk betydning. Det er imidlertid grunn til å merke seg at de konkrete handelspolitiske reaksjoner har preg av ad hoc-tiltak og ikke er et prinsipielt avkall på videre utbygging av handelen med østlandene.

Økt øst/vest-handel kan i seg selv være et middel til å danne et konflikt- og krigsforebyggende økonomisk nettverk i Europa. Sovjetunionens import utgjør imidlertid ikke mer enn 4,9 pst. av BNP, herav import fra vestlige land 1,7 pst. av BNP. For de øvrige øst-europeiske land betyr imidlertid handelen med vestlige land vesentlig mer. Tilsvarende har USA en relativt ubetydelig handel med Øst-Europa mens dette ikke er tilfelle for de utadvendte

vest-europeiske økonomier. Økonomiske straffetiltak og handelspolitiske restriksjoner rammer således først og fremst handelen i Europa og i mindre grad de to supermaktene. Begivenhetene de siste månedene har gjort det klarere for oss at øst/vest-handelen også er et spørsmål om øst/vest-politikk.

De vestlige industrialiserte land hadde i 70-årene det sterkeste relative fall i den økonomiske vekst av alle landgrupperingene. Mens industrilandenes vekst i 60-årene gjennomsnittlig var over 5 pst. pr. år sank veksten til ca. 3,3 pst. i 70-årene. Den økonomiske utvikling preges av stagnasjon, inflasjon, økende arbeidsløshet og manglende balanse i utenriksøkonomien og i den offentlige sektor. Disse faktorer har i mange land utløst et sterkere press for å skjerme de nasjonale økonomier. Etter mer enn 30 år hvor frihandelen er blitt betraktet som en forutsetning for den økonomiske vekst, effektiv ressursutnyttelse og sterk velstandøkning oppfatter mange i industrilandene i dag frihandelen som en trusel mot arbeidsplassene og oppnådde velferdsgoder. Mot dette proteksjonistiske press står et system av internasjonale avtaler, i GATT, OECD, EF og EFTA. Selv om det på kort sikt ikke er grunn til å frykte grunnleggende endringer i OECD-landenes handelspolitikk i proteksjonistisk retning ligger det bl.a. urovekkende elementer i den handelspolitiske rivalisering særlig mellom EF, USA og Japan.

Japan hadde i 1981 rekordstore overskudd i handelen med EF resp. USA på 10,3 og 13,4 milliarder US\$. Dette har ført til sterke krav om liberalisering av det japanske importregimet og om frivillige japanske eksportbegrensninger. Mellom EF og USA har de handelspolitiske gnisninger særlig vært knyttet til Efs stål- og landbrukspolitikk.

Tendensten til trilateralisme mellom de "3 store" har vakt bekymring i de små OECD-landene. De nylig avholdte fireparts samtaler i Florida hvor også Canada deltok kan bidra til å dempe bekymringene. Fra det som er kjent fra samtaleene går det fram at de 4 ikke har til hensikt å løse sine handelspolitiske problemer på siden av det etablerte multilaterale regelverk. Partene anser GATT for det sentrale internasjonale avtaleverk for regulering av de handelsmessige forbindelser.

Sesjonen i GATTs kontraherende parter vil høsten 1982 bli holdt på ministernivå. Ministermøte i GATT er en sjelden og viktig handelspolitisk begivenhet som som regel gir støtet til nye forhandlingsrunder om liberalisering av verdenshandelen. Formålet denne gang er å vurdere gjennomføringen av resultatene fra Tokyorunden, utviklingshandelens

stilling i verdenshandelen og de fremtidige utsikter på handelsområdet. Forberedelsene til ministermøtet vil bli en viktig prosess for å demonstrere hvorvidt GATT-systemet kan løse de utestående handelspolitiske problemer, motstå det proteksjonistiske press og integrere utviklingslandene i et globalt, liberalt handelssystem.

OECD-landene vil på ministermøtet i mai drøfte sentrale spørsmål i handelspolitikken for resten av dette tiåret. OECD-sekretariatet har i sitt utkast til den handelsstudie som skal legges fram på ministermøtet i mai pekt på at handelen med tredjeland vil stå for halvparten av veksten i OECD-landenes eksport i 80-årene.

Dersom dette slår til vil en rekke problemstillinger melde seg med full styrke. For øst/vest-handelen gjelder dette bl.a. valutaproblemer, motkjøpsordninger og manglende betalingsevne i de øst-europeiske land. For handelen med utviklingsland dreier det seg bl.a. om bruken av ulike kredittordninger og gradering/integrering av de nyindustrialiserte land i handelssystemet.

OECD-sekretariatets dokument peker på at grunnleggende avveininger må gjøres i hvert enkelt industriland både i den nasjonale økonomiske politikk og i handelspolitikken. Den økonomiske politikk slik den kommer til uttrykk bl.a. i spørsmål som angår distriktsutbygging, støtteordninger, arbeidsmarkedstiltak, produktivitets- og lønnsutvikling, offentlig industrivirksomhet vil ha nær sammenheng med den handelspolitiske utvikling. Man ser her behov for konsultasjoner, samordning og disiplin.

Det internasjonale økonomiske samarbeidsmønster er omfattende og delvis av veiledende, delvis av bindende karakter. Norge har i dette bilde utviklet en klar internasjonal profil. Dette har sammenheng med såvel rene egeninteresser som ønsket om å bidra til stabile internasjonale forhold både på det utenrikspolitiske og økonomiske området. Et viktig element for Norge har vært og vil også fortsatt være arbeidet til fordel for den tredje verden. Dette må gjenspeiles ikke bare i vår innsats i de ulike internasjonale organisasjoner, men også i vår handelspolitikk og i vår økonomiske politikk.

Underdirektør Ivar Stugu, Handelsdepartementet

AKTUELLE HANDELSPOLITISKE SPØRSMÅL. SAMARBEIDET I GATT, OECD, EFTA, NORDEN; EF-AVTALEN; BILATERALE SPØRSMÅL I FORHOLD TIL VEST-EUROPA

Det er vanskelig å vite hvor en skal begynne når en skal åpne en diskusjonsrunde med en så velorientert forsamling som denne. Jeg tror kanskje at jeg skal starte med å si noen ord om hvordan kampen mot proteksjonisme og for et åpent multilateralt verdenshandelssystem er og vil bli ført, uten å gå i detalj med hensyn til de bakenforliggende økonomiske forhold som har ført til det aktuelle proteksjonistiske press på den frie verdenshandel. Fra dette generelle utgangspunkt skal jeg komme nærmere inn på det handelspolitiske arbeid i GATT, OECD og EFTA, arbeidet med EF-avtalen, nordiske samarbeidssaker, og spørsmålet om de bilaterale handelspolitiske relasjoner til landene i Vest-Europa.

Generelt sett er det tre forsvarslinjer mot det proteksjonistiske press. For det første de internasjonale forpliktelser vi har. Ingen land vil gå åpent ut og si at nå bryr vi oss ikke lenger om alle GATT-regler som hemmer vår handlefrihet. Ingen vil si at EFTA-reglene har ingen verdi, og alle vil nøle med åpent å sette seg ut over bestemmelsene i frihandelsavtalen med EF. Det forhold at vi har disse forpliktelsene, er et bolverk mot proteksjonismen. For det andre vil en stadig påminning av forpliktelsene virke gunstig. Etter min oppfatning er det mest vellykkede tiltak av denne type OECDs handelserklæring som i virkeligheten står for lite nytt sett i forhold til det som vi allerede er forpliktet til i GATT og andre internasjonale organer. Likevel har OECDs handelserklæring antakelig vært av stor betydning fordi den har frisket opp landenes hukommelse, og gjort det enda vanskeligere å gi etter for proteksjonistisk press.

Det tredje og kanskje viktigste bolverk mot proteksjonismen er det arbeid som pågår, og som vil bli satt iverk, for å utvikle vider det internasjonale handelspolitiske arbeid. Tokyorunden var et bidrag til en videre nedbygging av tollsrankene i verden, og en utdyping og konkretisering av forpliktelsene til ikke å smugle inn beskyttelse ved hjelp av statsstøtte, statlige innkjøp etc. Oppfølgingsarbeidet i GATT med de forskjellige avtaler inngått under Tokyorunden, er særdeles viktig i kampen for å bevare det åpne multilaterale handelssystem.

Under Tokyorunden ble det ialt inngått 11 avtaler. De viktigste er:

Avtalen om tekniske handelshindringer,
 Avtalen om offentlige innkjøp,
 Avtalen om subsidier og utjevningsavgift,
 Avtalen om tollverdieregning,
 Avtalen om importlisensiering,
 Reforhandlet avtale om anti-dumping,
 Avtalen om endringer av GATTs regelverk.

Avtalene er undertegnet og ratifisert av de fleste industrilandene, men bare av noen få utviklingsland. Arbeidet i komiteene som overvåker gjennomføringen av avtalene, har hittil vært preget av formelle og prosedyremessige spørsmål. Et par av komiteene har imidlertid kommet igang med mer "matnyttig" virksomhet. Det gjelder bl.a. komiteen for Avtalen om tekniske handelshindringer. Den notifisering av nye tekniske forskrifter som deltakerne må foreta i henhold til avtalen, må sies å fungere bra. I fjor ble det foretatt nærmere 300 notifikasjoner hvorav åtte fra Norge. Gjennom notifiseringen gis interesserte land mulighet til å gjennomgå forskriftene på utkaststadiet og de kan kreve konsultasjoner med det forskriftsutstedende land, eventuelt behandling i komiteen.

Avtalen om offentlige innkjøp og komiteen under denne er også av de mer virksomme. Statlige innkjøp er en problematisk affære med kryssende interesser og hensyn, i Norge som i de fleste andre land. I Norge er det Industridepartementet som har ansvaret for regelverket for statens anskaffelser og må følge opp Regjeringens og Stortingets intensjoner når det gjelder å utnytte statens innkjøp for å fremme norsk industri. Det er derfor naturlig at folk fra Industridepartementet representerer Norge i avtalens komite. Regelverket for statens anskaffelser er nå tilpasset avtalens bestemmelser.

Denne avtalen skal være et middel til økt liberalisering av verdenshandelen. Særlig har USA gjort en stor innsats for å åpne japanske statsinstitusjoners kjøp for internasjonal konkurranse, noe som til en viss grad har lyktes.

Endelig skal nevnes at i komiteene for Subsidieavtalen og for Antidumpingsavtalen er det kommet mange notifikasjoner om at det er innledet undersøkelser om subsidiering og dumping. Spesielt har USA, EF og Canada vært aktive. Notifikasjonsplikten bidrar antakelig til at landene viser forsiktighet når det gjelder slike tiltak.

Avtalen om endring av GATTs regelverk gir det legale grunnlag for å diskriminere til fordel for utviklingsland. Hvordan disse skal innpasses i

GATT-avtalen er ennå ikke klarlagt, men avtalen gir likevel grunnlaget for å fortsette preferansesystemet for import fra utviklingsland.

Arbeidet i Komiteen for handel og utvikling kartlegger områder som det er av betydning å komme videre med i forholdet til utviklingslandene. I løpet av mars vil det bli holdt omfattende konsultasjoner mellom industriland og utviklingsland om ytterligere liberalisering av tropiske produkter og andre landbruksvarer av interesse for utviklingslandene. Videre er industrilandene anmodet om å notifisere erfaringer med strukturtilpasning.

For å manifestere landenes vilje til å slutte opp om det åpne multilaterale handelssystem, vil det bli holdt et ministermøte i GATT i november i år. Her kommer sikkert også spørsmålet om utviklingslandenes integrering i systemet opp.

OECD er for tiden særdeles aktiv når det gjelder arbeidet med å bevare og utvikle det multilaterale handelssystem. Jeg vil innskrenke meg til å nevne to arbeidsoppgaver som også legger et stort forberedende arbeid på norsk administrasjon, nemlig det som er kalt "Trade issues in the 1980s" og handelen med tjenester.

På ministermøte i juni 1981 ble OECDs Generalsekretær bedt om å utvikle et program for en studie innen organisasjonen om handelsspørsmål i 1980-årene. Man har lagt fram et utkast som er sendt et 20-talls komiteer og arbeidsgrupper i OECD. Disse forutsettes å avgi uttalelse. Nesten alle norske representanter som møter i OECD kommer i forbindelse med arbeidet. Den interne koordinering med dette i Oslo er således viktig. Vi mener at Handelskomiteen har en helt sentral funksjon, og vi har lagt opp arbeidet etter dette. Vi har videre lagt opp et praktisk samarbeid med Utenriksdepartementet om oppgaven.

Formålet med handelsstudien er, og her siterer jeg Generalsekretæren: "Its purpose is to try to set out the main features of economic, structural and institutional setting in which the world trading system will be operating during the 1980s and, from there, to identify the more important trade and trade-related issues to which they may give rise."

Handelsstudien vil bli ett av hovedtemaene for ministermøtet i OECD i år (10.-11. mai). Det er naturlig å se handelsstudien i perspektiv av ministermøtet i GATT, men handelsstudien står også på egne bein, og alle svar vil ikke være gitt og alle perspektiver vil ikke være trukket opp når ministrene uttaler seg på møtet i mai. Vi vet

allerede nå at den vil peke på områder som vil være sentrale for utformingen av industrilandenes handelspolitikk i årene fremover; bedre samsvar mellom økonomisk politikk og handelspolitikk, omstillingsprosessens innvirkning på handelen i fremtiden og behovet for økt transparens i et bilateralt nettverk av handelspolitiske drøftelser og avtaler.

Arbeidet i OECD med handelen med tjenester startet høsten 1979 i Handelskomiteen etter amerikansk initiativ. Komiteen besluttet å begrense seg til tre sektorer, 1) entreprenør- og konsulenttjenester, 2) bankvirksomhet og forsikring og 3) skipsfart. Skipsfarten kom med etter press fra norsk side.

Fra departementet side er vi nå igang med en analyse av de forskjellige næringsinteresser som gjør seg gjeldende på områdene forsikring, bank, entreprenørvirksomhet og sjøfart. Denne analysen foretas gjennom de berørte departementer som etterhvert også vil trekke næringsorganisasjonene inn i analysen. På skipsfartsområdet foregår arbeidet for tiden i Sjøtransportkomiteen i sammenheng med fase IV i komiteens arbeidsprogram - gjennomgåelsen av skipsfartspolitikken mellom OECD-landene. Det er usikkert hvorvidt handelen med tjenester vil bli trukket inn i GATTs arbeid allerede ved ministermøtet til høsten. Avgjørende her vil bli hvor fort man skal gå fram og hvilke endelige forhandlingsløsninger man kan tenke seg. Det er sannsynlig at enkelte av områdene best vil kunne egne seg for løsninger innen OECD, mens andre mest sannsynlig vil bli drøftet på et bredere grunnlag. Vi inntar derfor fra norsk side en forsiktig positiv holdning til å føre arbeidet videre.

Som nevnt regner vi det arbeid som er igang i OECD som et viktig forberedende arbeid til det ministermøte i GATT til høsten.

EFTAs ministermøter er verdifulle fordi de munner ut i prinsipperklæringer - om full oppslutning om arbeidet med å befeste og videreutvikle det åpne, multilaterale handelssystem. Likeledes har vi de regelmessige møtene i EFTAs konsultative komite hvor partene fra arbeidslivet møter, for å vurdere de forskjellige økonomiske og handelspolitiske problemer. Disse møtene munner også som regel ut i erklæringer om at samarbeidet må befestes og videreutvikles.

Disse viljeserklæringer må imidlertid følges opp med hardt, konkret arbeid i organisasjonen. Det vil føre langt å gå i detalj, men la meg nevne arbeidet med:

- forenkling av opprinnelsesregler
- fjerning av tekniske handelshindringer
- varemerkelovgivning
- utvidelse av EF med Portugal og Spania.

Arbeidet med opprinnelsesreglene er en langdryg, arbeidskrevende og teknisk sammensatt oppgave. I EFTA er det gjort mye og godt arbeid med de tekniske handelshindringer. I denne forbindelse vil jeg nevne at vi i tilknytning til EFTA har 7 ordninger - schemes - for gjensidig godkjenning av prøver og kontroll med produkter av forskjellig slag og i tillegg 2 konvensjoner av tilsvarende type. I realiteten er dette 9 uavhengige internasjonale arrangementer. Enkelte EF-land og øst-stater deltar i disse ordningene. Noen virker godt, andre dårligere. Som eksempel på en som virker godt vil jeg nevne Konvensjonen om inspeksjon av farmasøytiske produkter. I et brev vi nettopp har fått fra Helsedirektoratet blir det gitt uttrykk for følgende: " - konvensjonen har stor betydning utover det som var det opprinnelige mål. Den faglige innflytelse har vært betydelig, bl.a. ved at både myndigheter og industri har fått en menngde faglige impulser som del av og i kjølvannet av konvensjonens virksomhet."

De saker som behandles i EFTA går som regel igjen i forholdet til EF rett og slett fordi vi har et frihandelsområde i Europa som omfatter både EF- og EFTA-land. De berører også selvfølgelig fellesskapspolitikken i EF. Det har vært hevdet, ikke uten logikk, at EFTA-landenes blandede komiteer med EF burde møte samtidig fordi sakene i vesentlig grad er de samme. Av prinsipp ønsker imidlertid ikke EF å gå med på dette. De har imidlertid gått med på at underkomiteene for opprinnelsesregler møter samtidig. Initiativet til dette ble tatt fra EFTA-hold. I tillegg er det regelmessige møter mellom tolleksperter fra alle EF- og EFTA-land om forenkling av opprinnelsesregler. Også på andre felter har det lyktes å få fellesmøter mellom EF-kommisjonen og EFTA-landene. Dette gjelder f.eks. arbeidet med å fjerne tekniske handelshindringer. Det har også vært avholdt et møte mellom EF-kommisjonen og EFTAs økonomiske komite om de generelle økonomiske problemstillinger.

Vi har selvfølgelig også rent bilaterale spørsmål å drøfte med EF. Som eksempel vil jeg nevne osteforhandlingene som pågår, men som det kanskje ikke blir noe av. Vi har også stålbrevvekslingen med EKSF som nå blir forlenget for 1982. Spørsmålet

om markedsadgangen for fisk- og fiskevarer, fett og fettsyrer, papir etc. til EF er også problemer vi må leve med. Etter initiativ fra EF-kommisjonen er det også holdt møter mellom de enkelte EFTA-land og Kommisjonen om statsstøttetiltak i de berørte land.

Anklager om dumping til EF og kartellanklager er også saker som vi har måttet arbeide mye med i det siste.

Det er meget viktig at vi fortsatt opprettholder nære bilaterale kontakter med de enkelte EF-land. Disse kontakter gir oss mulighet til å understreke de problemer vi har i forhold til Fellesskapet, men det er også nyttig å ha slike kontakter fordi ikke alle saker vi har i forhold til EF-land, er fellesskapsanliggende. Men det viktigste ved slike kontakter er kanskje likevel at vi får en mulighet til å orientere hverandre og drøfte spørsmålet om felles holdning til arbeidet med videre handelspolitiske spørsmål f.eks. i GATT, og i dagens situasjon de problemer som seiler under betegnelsen sektorproblemer.

Jeg tror vi må erkjenne at i visse kriserammede sektorer er vi kommet dit at vi - i alle fall i en overgangssituasjon - ikke kan løse problemene uten aktiv samfunnsmessig styring. Dette er tilfelle i de fleste industrialiserte land. Inngrepene består ikke i direkte restriksjoner, men i et generelt akseptert prinsipp om at eksporterland og importerland må komme sammen for å løse problemene med bilateral og/eller multilateral kontakt.

Begreper som VER (voluntary export restraints) og ONA (orderly marketing arrangement) er nå nesten like velkjente forkortelser som navnet på internasjonale organisasjoner. Men representerer de frihandel? Selvfølgelig ikke. Det de står for er et generelt ønske om å løse problemene ved samarbeid, og der er da noe sett i forhold til en løsning med unilaterale proteksjonistiske tiltak vi ellers kanskje ville ha fått.

Teko er vel det mest kjente sektorproblem. Andre problemsektorer er jern og stål, skipshyggning og bilsektoren for å nevne noen eksempler.

Handelsministeren er utpekt som nordisk samarbeidsminister og Handelsdepartementet har hovedansvaret for det nordiske økonomiske samarbeid. Jeg tror jeg tør si at det nordiske samarbeid har vært og er preget av mange utredningsoppdrag og prinsipielle vedtak. Mange har inntrykk av at det administrative oppfølgingsarbeid har sviktet. Regjeringens linje er at det nordiske samarbeidet skal videreføres ut fra en klar og nøktern

prioritering av oppgavene og på grunnlag av faglige og økonomiske kriterier.

Underdirektør Asbjørn Sveen, Handelsdepartementet

**PROBLEMSTILLINGENE OVERFOR ØST-EUROPA OG IKKE-EUROPEISKE
LAND, TEKSTILSPØRSMÅL OG EKSPORTFREMMEDE AKTIVITETER**

Øst-Europa

Omfanget av vår samhandel med Øst-Europa er relativt beskjedent; rundt 2 pst. av den totale utenrikshandel, men for en rekke norske industribedrifter er det meget viktig å ha markeder i Øst-Europa. Det er også Regjeringens utenrikspolitiske målsetting at samarbeidet med de øst-europeiske land skal opprettholdes og bygges ut der hvor det er grunnlag for det.

Vi har samarbeidsavtaler med alle land i Øst-Europa og gjennom årlige kommisjonsmøter som vi legger opp i nært samarbeid med næringslivet, søker vi å fremme våre interesser. Kommisjonsmøtene med Sovjetunionen ledes fast på statsrådsnivå. Den jugoslaviske kommisjon ledes også på statsrådsnivå og fra andre land i Øst-Europa møter vi kravet om at kommisjonsmøtene skal ledes politisk.

Den internasjonale lavkonjunktur, økninger i oljepriser osv. har preget den økonomiske utvikling i de øst-europeiske land gjennom de siste år. Teknologisk har de ikke greid å følge med utviklingen og deres eksportvarer taper i konkurransen med de industrialiserte lands produkter. Dette leder igjen til stor mangel på konvertibel valuta. De metoder og virkemidler som de fleste øst-landene da tar i bruk er lavprissalg, de presser for utvidete kreditter og kobler importen til salg av sine egne varer. For et land som Norge med relativt små bedrifter i internasjonal målestokk og et lite innenlandsmarked byr denne motkjøpsproblematikken på store problemer. Motkjøpsarrangement vil som hovedregel måtte fordyre eksportvarene som skal byttes mot østvarer. Fra myndighetenes side har vi derfor aktivt søkt å få aksept på at slike motkjøpsarrangement bør unngås. Vi har flere eksempler på at forhandlinger om prosjektleveranser har følt på at man ikke har kunnet imøtekomme motkjøpskrav. Et annet problem som vi møter i samhandelen med Øst-Europa, er at våre konkurrenter i industrialiserte land synes å ha offentlige støtteordninger på finansieringssiden som gir bedre finansieringsvilkår enn det som norsk industri kan tilby. Fra norsk side kan vi stille såkalte OECD-konsensusbetingelser, men heller ikke noe utover det. Dette er et problem som vi vil be om at utenriksstasjonene er oppmerksom på. For oss vil det være av interesse å få innrapportert opplysninger om eventuelle arrangement som direkte

eller indirekte fremmer eksport til øst-europeiske land. Jeg kan som eksempel nevne at et norsk konsern gjennom lengre tid arbeidet med et stort og omfattende prosjekt i Øst-Tyskland, men vi tapte konkurransen med et fransk selskap. Det ble opplyst fra øst-tysk side at det norske tilbudet lå omlag 30 pst. høyere enn det franske. Slike prisdifferanser er det neppe grunnlag for basert på kommersielle vurderinger.

La meg si et par ord om gjeldsproblemene som knytter seg til Øst-Europa. Så langt er det bare i Polen at gjelds- og betalingsproblemene er blitt akutte. Det synes også som om Romania, Øst-Tyskland og Ungarn har øket sin gjeld til Vesten betraktelig over de siste år og disse land kan få betalingsproblemer. Skal de øst-europeiske land greie sin gjeldstjeneste på sikt må de finne markeder i Vesten for sine ferdigvarer hvilket igjen fordrer investeringer og "know how" fra Vesten. Vi befinner oss på begge sider med andre ord i dag i den "vonde sirkel".

De økonomiske problemene på Polen er blitt uhåndterlige etter at unntakstilstanden ble innført 13. desember i fjor. For Norges vedkommende har Polen vært den viktigste samhandelspartner i Øst-Europa etter Sovjetunionen. Situasjonen nå er at vi har stoppet all ny kredittgivning til Polen på linje med de øvrige vestlige land. Hvis situasjonen ikke endrer seg vil dette lede til at det meste av vår handel med Polen vil stoppe opp. Dette kan få betydelige skadevirkninger for norsk næringsliv.

Når det gjelder Sovjetunionen planlegger vi kommisjonsmøte i tiden 29. mars - 2. april d.å. Om dette møtet vil finne sted avhenger av to forhold. For det første av omfanget av de sanksjoner mot Polen og Sovjetunionen som blir vedtatt innen NATO og for det annet om man fra sovjetisk side vil treffe motforholdsregler i forbindelse med at to russiske diplomater ble utvist fra Norge i forrige uke. Vi arbeider for tiden også med opplegget av et arrangement for sovjetiske tekniske og industrielle dager i Oslo 19.-24. april d.å.

Et område som har aktualisert seg i norsk-sovjetisk samarbeid er mulige samarbeidsprosjekter i forbindelse med offshore-virksomheten i Barentshavet. Utenriksminister Frydenlund tok dette spørsmålet opp i samtaler i Moskva i 1980 og på sovjetisk side reagerte man positivt på dette utspillet. I oktober i fjor besøkte en høytstående sovjetisk olje- og gassdelegasjon Norge. Foruten samtaler på myndighetsplanet hadde delegasjonen møter og samtaler med norske bedrifter som er engasjert i offshore-sammenheng.

Jeg vil også ofre et par ord på spørsmålet om overføring av teknologi til Øst-Europa. COCOM i Paris fører kontroll med hvilken teknologi som kan overføres til øst-europeiske land. Fra amerikansk side ønsker man å stramme til med sikte på å redusere mulighetene for å overføre vestlig teknologi til Øst-Europa. Vår eksport av slik høyteknologi er imidlertid beskjedent, men for en del norske bedrifter som arbeider med avansert teknologi representerer den strategiske eksportkontrollen en begrensning i mulighetene for å bearbeide de øst-europeiske markeder.

Jeg kan også nevne at vår statssekretær Mette Kongshem i denne uke er på besøk i Sovjetunionen hvor hun bl.a. har åpnet en tekstilutstilling og hatt samtaler med sovjetiske myndigheter.

Utviklingsland

Av vår tradisjonelle vareeksport går noe over 10 pst. til utviklingsland. Om vi ser alle land under ett har vi importoverskudd på ca. 1 milliard kroner i 1980 (inkl. skip og borerigger). En sterk ekspansjon i verkstedsindustrien og annen avansert industri gjennom de siste 10-15 år har lagt forholdene bedre til rette for økt engasjement for å utnytte det store markedspotensiale i mange av disse land. Det økonomiske system i en del utviklingsland ligner på det vi kjenner fra Øst-Europa med en forholdsvis sterk statsdirigering og sentral styring av utenrikshandelen. Det er derfor forståelig at vi overfor disse land har tatt i bruk virkemidler for å utvikle samhandelen etter mønster fra samarbeidet med statshandelsland i Øst-Europa.

Økonomiske, tekniske og industrielle samarbeidsavtaler og delegasjonsreiser ofte ledet på politisk plan har blitt vanlig også overfor utviklingsland.

Vår oppmerksomhet overfor utviklingsland har i første rekke vært fokusert omkring vår utviklingshjelp. Bortsett fra en viss informasjonsutvikling er det i arbeidet på det hjemlige plan liten kontakt mellom de organer som er engasjert i bistandsvirksomhet og de organer som arbeider med handelspolitiske spørsmål. På det handelspolitiske område har vi hittil stort sett fulgt den linje at vi ikke har inngått økonomiske, tekniske og industrielle samarbeidsavtaler med våre hovedsamarbeidsland.

Vårt handelspolitiske avtaleverk omfatter i dag 11 land, nemlig: i Sør-Amerika - Brasil, Mexico og Jamaica, i Asia - Iran, Irak, Vietnam og Singapore, samt Israel, og i Afrika har vi bare

avtale med Egypt. Også med Portugal er det en spesialavtale som kanskje i første rekke mere enn en bistandsavtale enn en handelspolitisk avtale. Vi har også inngått "Memorandum of Understanding" med Trinidad & Tobago og Guyana. Bakgrunnen for disse memoranda er at norsk industri har hatt prosjektplaner i disse land og bedriftene har funnet det hensiktsmessig å kunne ha rammeavtale å referere til.

I Handelsdepartementet er vi i ferd med å analysere på hvilke land eller landområder vi bør etablere nye avtaler med eller intensivere handelspolitiske aktiviteter overfor. Oppmerksomheten er i første rekke rettet mot Latin-Amerika, Midt-Østen og Sørøst-Asia. I disse områder er det interessante markeder og det er en rask økonomisk utvikling spesielt i de såkalte NIC-landene.

Det er også på gang å inngå samarbeidsavtale med Malaysia, Sør-Korea, Nigeria og Ecuador. For Saudi-Arabia har vi arbeidet med et avtaleutkast, men det har foreløpig ikke resultert i noen avtale. Det arbeides med et delegasjonsbesøk fra Saudi-Arabia til våren. Norsk næringsliv har betydelige interesser i det saudiarabiske marked som er raskt ekspanderende. Vi planlegger også kommisjonsmøte med Irak. En større delegasjon fra Malaysia ledet av handels- og industriministeren kommer også til Norge i nær fremtid.

Med de begrensede offentlige ressurser og den begrensede kapasitet som vi har i norsk næringsliv står vi overfor problemer med hensyn til på hvilke land og områder vi skal intensivere vår virksomhet. Vi vil måtte legge nokså strenge kriterier til grunn når vi skal ta standpunkt til hvilke land vi skal satse spesielt på fremover. Å følge opp og nyttiggjøre seg samarbeidsavtaler effektivt fordrer ikke bare administrativ innsats, men det fordrer at også næringslivet og de organer som skal ivareta næringslivets interesser er beredt til å følge opp og arbeide aktivt innenfor rammen av inngåtte avtaler. Et for omfattende avtalesystem kan representere et for stivt system og ikke alltid det "up to date"-instrument som er mest egnet til å ivareta og fremme norske eksportinteresser.

Å vurdere eller evaluere nytten av å ha og bruke slike avtaler er meget vanskelig. Det er grunn til å anta at gjennom kommisjonsmøter blir det oppnådd kontakter både på myndighetsplan og på næringslivsplan som det ville vært vanskelig eller i hvert fall meget tidkrevende å oppnå uten et avtaleverk. Det er nok av eksempler på at møtene har bidratt til at konkrete resultater er oppnådd raskere enn det ellers ville vært mulig. Når det gjelder oppfølgingen

står det en god del tilbake å ønske. Det gjelder både på myndighetsplanet, organisasjonsplanet og ikke minst på bedriftsplanet som jo må være ansvarlig for at forretninger kommer istand. Vi står følgelig overfor et stadig sterkere krav om prioritering, koordinering og effektivisering av våre knappe ressurser.

Tekstilimporten

De internasjonale problemer i tekstilsektoren er ikke av ny dato. GATTs første multifiberavtale (MFA I) daterer seg tilbake til 1973 og løp fram til 1. januar 1978. Avtalen ble da fornyet med en forlengelse som inneholdt adgang til "reasonable departures" fra bestemmelsene i MFA. Den forlengede avtale MFA II utløp 31. desember i fjor og i tiden 18. november - 22. desember 1981 ble det sluttforhandlet i Geneve om en forlengelse av tekstilarrangementet.

Norge har ikke vært medlem av MFA II da vi ikke oppnådde enighet om begrensingsavtale med Hong Kong. I denne situasjon fant Regjeringen det nødvendig å påberope seg GATTs artikkel XIX, og innførte fra 1. januar 1979 et globalkvotesystem for ni såkalte sensitive varegrupper. Dette er de varegrupper hvor lavprisimporten utgjør mellom 25 og 80 pst. av den av den samlede import og er mest skadevoldende for norsk tekstilproduksjon. Globalkvoteordningen ble i august 1981 forlenget fram til 30. juni d.å. i påvente av utfallet av forhandlingene i Geneve om en videreføring av multifiberavtalen. Slik vi nå vurderer situasjonen har det vært nødvendig å forlenge globalkvoteordningen til å gjelde også 2. halvår 1982.

Norge som ikke var medlem av MFA II, kunne bare delta som observatør i Geneve-forhandlingene i fjor høst. Under forhandlingene var det et nært samarbeid mellom de nordiske land og Sverige var talsmann for de nordiske synspunkter. Det vil imidlertid ikke her være mulig å gå inn på en gjennomgripende analyse av forhandlingsresultatet som ble oppnådd 22. desember f.å. Jeg vil derfor begrense meg til å nevne hovedsakelig i stikkordsform hva den nye avtalen innebærer.

Avtalen skal løpe 4 år og 7 måneder, dvs. fra 1. januar i år og fram til 31. juli 1986. Forlengelsesprotokollen må karakteriseres som et kompromiss som går langt i retning av å oppfylle de store importørlandenes krav til forhandlinger. Disse krav gikk særlig ut på en mer restriktiv behandling av store eksportørland. I avtalen er det også formuleringer som gir innrømmelser for

nye og små eksportørland samt for land som hovedsakelig er bomullsvareeksportører. Mange av paragrafene i forlengelsesprotokollen er nokså vagt utformet, og mye av det innhold avtalen skal gi og den praktiske nytte en vil få av avtalen vil bestemmes av de resultater som oppnås ved bilaterale forhandlinger. Det er i denne forbindelse grunn til å peke på at i så måte er den nye avtalen et instrument som antakelig de større importørland er i stand til å utnytte mere effektivt enn små importørland som f.eks. de nordiske.

Under forhandlingene la de nordiske land stor vekt på å få inn formuleringer som gjorde det mulig å ta hensyn til land med meget stor importpenetrasjon og for å gi adgang til å beskytte "minimum viable production". De formuleringer som protokollen inneholder vil langt på vei imøtekomme de nordiske lands interesser på dette punkt. Hva formuleringene som knytter seg til mvp-problematikken er verdt kan vi først bedømme etter at vi har vunnet erfaring gjennom bilaterale forhandlinger om begrensingsavtaler. Et nytt element er brakt inn i MFA III, nemlig den såkalte "surge"-mekanisme. Formuleringene her går på at i tilfeller med store utnyttede kvoter og hvor det finner sted en rask økning i den faktiske import skal importlandene ha adgang til å be om konsultasjoner for å innføre restriksjoner som bremser eller begrenser økningstakten i den faktiske import henimot det "egentlige kvotenivå". For de mellomstore eksportører kan imidlertid surge-mekanismen bety et betydelig usikkerhetsmoment som i verste fall kan innebære åpninger for utvidede restriksjoner. Et av de spørsmål som voldt de største problemer under forhandlingene var drøftingene om adgangen til kvotereduksjoner. Dette var et helt sentralt forhandlingsmål for EF. Kvotereduksjoner synes ikke for øyeblikket å være av de store problemer Norge står overfor i vurderingen av vår tekstilregulering.

Teksten i MFA III overlater på svært mange punkter mye til de bilaterale forhandlinger. Det er følgelig nå svært vanskelig å forutse virkningen av MFA III som et ledd i endringen av reguleringene for handelen med tekstiler. Det vil bli viktig for oss å følge med i hva som nå skjer i forbindelse med de store importørlands forhandlinger om bilaterale avtaler med de viktigste eksportørland. Disse forhandlinger synes å ville trekke i langdrag. EF-landene har f.eks. ikke kommet til enighet om hvordan de vil forholde seg til forhandlingsresultatet fra Geneve.

En generell karakteristikk av forhandlingsresultatet må kunne sies å være at MFA III er mer restriktiv enn MFA II. En foreløpig bedømmelse av resultatet

synes å gi et brukbart grunnlag for oss til å innlede bilaterale forhandlinger med de viktigste eksportørland om begrensningsavtaler. Disse forhandlinger kan tidligst komme på tale på ettersommeren i år og det er ikke mulig å si hvor mange bilaterale avtaler Norge vil måtte føre forhandlinger om før de store importørlandenes avtalemønster er bedre kjent.

Den videre fremdriftsplan for behandling av saken vil nå være at Handelsdepartementet utarbeider hovedtrekkene i opplegget for bilaterale forhandlinger. Når dette opplegget er klart er det naturlig å drøfte det med Stortinget og næringslivets organisasjoner. Etter en slik høringsrunde vil saken bli lagt fram for Regjeringen. Den avsluttende behandling av spørsmålet om tiltrædelse til MFA III vil først kunne foretas når resultatet av de viktigste bilaterale forhandlinger foreligger.

I forbindelse med omtalen av tekstilproblemene og begrensninger på tekstilsektoren bør vi også for fullstendighets skyld nevne at Norge opprettholder en avtale med Portugal om begrensning av deres eksport til Norge av en del varer (praktisk talt samme varegrupper som står på globalkvotelistene), og at det i forbindelse med den spanske tilslutning til EF er tatt forbehold om at Norge skal ha konsultasjoner dersom tekstilimporten øker plutselig og uforutsett sterkt. Slike konsultasjoner med Spania vil muligens bli innledet om ikke særlig lenge.

Eksportfremmende aktiviteter

Garanti-Instituttet for Eksportkreditt sorterer administrativt under departementet, men ledes av et styre med vide fullmakter. Garanti-Instituttet administrerer tre ordninger:

- a) En alminnelig ordning som er etablert med sikte på å bistå norske eksportører med eksportkredittgarantier i forbindelse med finansiering av eksportkontrakter på linje med utenlandske konkurrenter.
- b) Særordningen for utviklingsland som tar sikte på å gi eksportørene muligheter for å få garanterte eksportkontrakter i situasjoner hvor kredittvilkårene eller risikoen i forbindelse med prosjektet er forbundet med stor usikkerhet. (I slike saker er det Direktoratet for utviklingshjelp som vurderer om garanti bør gis ut fra at eksporten skal være egnet til å fremme økonomisk vekst for vedkommende land), og
- c) Kursgarantiordningen tar sikte på å sikre

eksportørene i forbindelse med svingninger i valutakursene som kan slå ut i kroneverdien i forbindelse med betaling av inngåtte eksportkontrakter.

Det siste skudd på stammen er at GIEK nå også skal forvalte ordningen med statsgaranti for utgifter i forbindelse med forundersøkelser og anbud. Denne ordningen som har vært i virksomhet siden 1973 har hatt sekretariat i Norges Eksportråd og tilsagn om garantier har vært gitt av Handelsdepartementet. Fra 1. februar i år er denne ordningen overdratt til Garanti-Instituttet for Eksportkreditt. Siktemålet med ordningen er å fremme norsk eksport og da spesielt prosjekteksport til markeder som medfører betydelig arbeid og kostnader før det blir avklart at kontrakt kan oppnås. Rammen for slike garantier er 25 millioner kroner og statsbudsjettet for 1982 stiller inntil 10 millioner kroner til disposisjon for dekning av tap på slike engasjementer.

Inntil 1. april i fjor var det Handelsdepartementet som gjennom Utvalget for eksportfremmende tiltak fordelte statlig støtte til eksportfremmende aktiviteter. Da utvalget ble oppløst hadde det sammenheng med at Eksportrådets statutter ble endret slik at rådet også skulle kunne motta statsmidler direkte og forvalte disse statsmidlene som en del av sitt totalbudsjett. Handelsdepartementet har fortsatt et beløp til disposisjon som kan brukes i forbindelse med tiltak som er utenrikshandelspolitisk motivert. Vi har også midler som skal brukes til eksportfremmende aktiviteter innen skipsfartssektoren. Det dreier seg her om beløp i størrelsesorden 4-5 millioner kroner.

Øffentlige støttemidler for eksportfremmende tiltak er betydelig redusert i 1982 i forhold til gjennomsnittet de foregående år. Det fører til at det ved disponeringen av disse midlene vil bli utøvet en strengere prioritering.

I Handelsdepartementet har vi også et Forhandlingssekretariat som arbeider med å fremme eksporten. Forhandlingssekretariatets fremste oppgaver er å bistå forhandlinger om konkrete prosjekter særlig i tilfeller hvor det er nødvendig å ha kontakt på myndighetsplanet. Dette dreier seg om forhandlingsoppdrag i forbindelse med leveranser av industripakker, kapitalvareprosjekter, eksport av skip og fiskebåter og også i forbindelse med eksport av tjenester og systemer. Forhandlingssekretariatet er med andre ord et serviceorgan for næringslivet. Forhandlingssekretariatet har hovedsakelig arbeidet med prosjekter i utviklingsland.

Jeg vil til slutt nevne et område hvor det er nedlagt et betydelig arbeid på nordisk plan gjennom de siste år. Det gjelder planer om å utvikle samarbeid om prosjekteksport. Dette utredningsarbeid har skjedd i regi av Nordisk Ministerråd, og Ministerrådet vedtok 15. september i fjor et forslag om at de nordiske land skulle gjennomføre et system med nordiske prosjektinvesteringslån. Betingelsen for å kunne nyttiggjøre seg slike kreditter vil bli at det foreligger et samarbeid mellom minst to nordiske land. Forslagene er fortsatt under behandling i Nordisk Ministerråd og det er ennå for tidlig å si sikkert om og når dette prosjektsamarbeid kan bli satt iverk. Sentralt i opplegget er at man gjennom det nordiske samarbeid skal kunne utnytte de internasjonale finansieringskilder som ligger i FN-systemet og de regionale utviklingsbanker, og at Den Nordiske Investeringsbankens aktivitet skal utvides slik at banken kan yte prosjektinvesteringslån og garantier som ledd i toppfinansiering av store nordiske prosjekter. Som mønster for dette system har man hatt Den Europeiske Investeringsbanken som i Fellesmarkedet kanalisierer kreditter til land som er assosiert eller knyttet til EF.

Avsluttende merknader

Det er innlysende at med de problemer som knytter seg til utviklingen i den internasjonale økonomi står vi overfor mange vanskeligheter. Vi må regne med at veksten i verdenshandelen totalt blir moderat og at det blir stilt stigende krav til konkurransedyktighet og finansiering av større prosjekter; i første rekke i utviklings- og statshandelsland. Vi må på norsk side innrette oss slik at vi kan følge med i den internasjonale konkurranse og det er en erklært målsetting at vi skal stille oss slik at forutsetningene for eksport fra Norge av tradisjonelle varer og tjenester ikke må bli dårligere enn i de land som vi konkurrerer med.

Byråsjef Arne Sivertsen, Utenriksdepartementet

NORGE-EF
SAMARBEIDET UTENFOR HANDELSAVTALENE

Det lar seg ikke gjøre å vurdere Norges samarbeidsformer og forbindelser med EF og Ef-landene uten å trekke inn hvordan utviklingen i EF har artet seg og vil fortone seg fremover.

Utviklingen i EF

I beskrivelser av utviklingen i EF sies det ofte at EF særlig de siste år har lyktes i sitt samarbeid på det ytre plan - det tenkes her på det politiske samarbeid EPS, på felles opptreden i FN og andre fora, innenfor handelspolitikken m.v. Når det gjelder utviklingen på det indre plan, blir vi stort sett foret med problemer og stagnasjonstendenser. Dette gjelder bl.a. restruktureringsspørsmålene. Sett over et kort tidsrom er vel denne noe upresise beskrivelse riktig, men man glemmer fort at EF er en levende om enn ujevn organisme og at det institusjonelle apparat som er etablert bærer i seg langsiktige utviklingselementer. I Brussel sier man gjerne at EF er å sammenlikne med en skilpadde. Den beveger seg sakte, men over tid kan den tilbakelegge anseelige avstander. Nå skal vi være oppmerksom på at en så komplisert prosess som utbyggingen av EF-samarbeidet i virkeligheten er vil naturlig nok dynamikken være mest øyefallende i startfasen. Vanskene dukker opp når integrasjonen nærmer seg et visst omfang. Dårlige økonomiske utsikter bedrer ikke grunnlaget for en rask integrasjon.

Vi må derfor i fremtiden forsone oss med den dualisme som i virkeligheten er innebygget i EF-samarbeidet. På den ene side Roma-traktaten med sine overnasjonale visjoner og målsetting om en felles politikk på de fleste viktige områder. På den annen side har vi EFs hverdagsproblemer og den praksis som avtegner seg i samarbeidet. Den forestående utvidelse med Portugal og Spania har stor politisk betydning, men vil nok forsinke integrasjonsprosessen i EF.

Til tross for alt dette fremstår EF som representant for et ressurssterkt Vest-Europa som har fått økende politisk og økonomisk tyngde i de siste tiår. Vi har alle merket at EF etter hvert øver sterk innflytelse på sine politiske og økonomiske avgivelser.

Norge-EF

Vi er i EF-sammenheng vitne til to ulike prosesser - en politisk og en økonomisk. Disse er selvsagt bundet sammen, noe som også er reflektert på det institusjonelle plan - jfr. etableringen av Det Europeiske Råd som faller utenfor Roma-traktatens institusjoner samt det forhold at Kommisjonen nå deltar i møter innen EF-landenes utenrikspolitiske samarbeid (EPS).

Hvordan skal Norge stille seg overfor disse to prosesser som er så viktige sett både i all-europeisk-, øst/vest og nord/sør-sammenheng og dermed også for Norge?

La meg først nevne den daglige oppgave vi - og spesielt dere på utestasjonene - har, nemlig å følge utviklingen av disse prosesser, analysere dem og søke å trekke konsekvenser for utenforstående land og da særlig for Norge.

Fremdriften i og omfanget av EF-samarbeidet er selvsagt viktig for hvilke samarbeidsordninger Norge til enhver tid føler det har behov for. Et tankeeksperiment vil illustrere dette. Ifall EF hadde lyktes å gjennomføre målsettingene i Roma-traktaten og planene om både en politisk union og en økonomisk og monetær union, da ville antakelig vårt behov for en mer omfattende kontakt med EF vært mere påtrengende. Norges samarbeidsbehov er altså en konsekvens av utviklingen internt i EF, av Efs ytre forbindelser på både det politiske og økonomiske området.

Forsåvidt angår det politiske området tok vår utenriksminister for kort tid siden initiativ til å ajourføre vår kontakt med EPS gjennom det arrangement han avtalte med det belgiske formannskap via førmannen i EPS, Leo Tindemans. Dette nye arrangement gir adgang til å fremme synspunkter på spørsmål som behandles i EPS-møskineriet og som er av betydning for Norge. Samtidig styrkes vårt eget apparat for behandling av europeiske saker.

Hva så med den økonomiske prosess og Norges stilling og samarbeidsformer her?

La meg først kort repetere det samarbeid Norge har både på bakgrunn av formelle avtaler og på basis av andre mer uformelle ordninger. Dette samarbeid er beskrevet mer grundig i et hefte (nr. 8, desember 1981) utgitt av Utenriksdepartementet i serien "Aktuelle utenrikspolitiske spørsmål".

I tillegg til de to handelsavtalene fra 1973 inngikk Norge og EF i februar 1980 en rammeavtale om

fiskerier som også inneholder bestemmelser om konsultasjonsordninger mellom de to parter. På det vitenskapelige og tekniske området deltar Norge i forskningsprosjekter under COST-samarbeidet (Cooperation europeenne dans le domaine de la recherche scientifique et technique). På en rekke fagfelt utenfor handelsavtalene og fiskeriatvaten foregår det regelmessige kontaktmøter. I praksis innebærer dette at høytstående embetsmenn fra Norge minst en gang årlig har informasjons- og meningsutveksling med representanter fra de respektive avdelinger i Kommissjonen om spørsmål innen sine fagområder. Dette gjelder fagfelt som skipsfart, luftfart, miljøvern, energispørsmål, økonomisk og valutapolitikk, bistandspolitikk og nord/sør-spørsmål samt forbrukervern. I en begrenset grad skjer slike samtaler også på statsrådsplan, bl.a. gjelder dette på energiområdet. For transportspørsmål (skipsfart, luftfart og landtransport) samt miljøvern er slike kontakter avtalt i form av en brevveksling mellom partene.

I de siste år har både EF og Norge følt et behov for mer kontakt på politisk plan. Det var derfor naturlig at begge parter i 1981 ble enige om en ny møteform på politisk nivå. Den som har fått navnet høynivåmøtet. Det første høynivåmøtet ble holdt i Oslo 26. juni 1981. Neste møte vil finne sted i Brussel 28.-29. juni d.å. Et møte av denne type gir god anledning til å foreta en gjennomgang av det tosidige økonomiske samarbeidet og er også et nyttig forum for utveksling av informasjon og synspunkter på aktuelle internasjonale spørsmål. Møtet er kontaktskapende ved at det fremmer mer åpne kanaler mellom Oslo og Kommissjonen også mellom møtene.

Besøksutvekslingen på politisk nivå mellom EF og Norge har tatt seg betydelig opp i de senere år. Bl.a. har Statsministeren i tillegg til Handelsministeren besøkt Brussel.

Det var etter grønt lys i Stortinget i 1979 at regjeringen valgte å forsterke og å utvide kontaktordningene på de ulike fagfelt utenfor det formelle avtaleverk og hvor det består underliggende behov både hos EF og Norge. Slike kontakter skjer på områder og i en form som faller innenfor Kommissjonens kompetanse og behøver følgelig formelt sett ikke medlemslandenes godkjenning. Man har altså valgt et pragmatisk opplegg på dette tidspunkt uten å trekke inn den såkalte utviklingsklausulen i handelsavtalene. Utvidelse av samarbeidet med hjemmel i denne utviklingsklausulen ville i tilfelle måtte skje i form av en formell avtale og forutsette bl.a. ratifikasjon eller godkjenning av de enkelte medlemsstater i EF.

Ettersom de handelspolitiske forbindelser med EF er vel dekket gjennom handelsavtalene vil vi ved vurderingen av vårt øvrige samarbeidsbehov med EF måtte spørre oss hvilke utfordringer vi står overfor i Europa og på hvilke områder Norge ønsker å engasjere seg i denne forbindelse. I nær sammenheng med dette vil vi måtte definere hvilke nasjonale interesser vi bør ivareta.

Nå er forholdet blitt det at sikring av frihandelen ikke alene kan skje via handelspolitisk samarbeid alene. Det internasjonale handelssystem er i dag under et sterkt press grunnet den usikre økonomiske situasjon preget av bl.a. vedvarende inflasjon, lav eller ingen vekst, betalingsbalanseproblemer, økende arbeidsløshet, valuta- og rentesvingninger m.v. Omstillingsproblemer i en slik situasjon blir mer akutte og fører til industrielle strukturproblemer. Så fremt de økonomiske utsikter ikke bedres, kan man risikere at det innen EF treffes tiltak på det industrielle felt som skal kompensere for den svekkelse av den handelsmessige preferanse (konkretisert gjennom tollunionen og særlig landbruksmarkedet) som har funnet sted pga. resultatene av de globale tollreduksjonsforhandlinger - sist Tokyo-runden - og de avtaler bl.a. frihandelsavtalene med EFTA som EF har sluttet.

Begrepet industriell preferanse er blitt lansert i EF, men det gjenstår å se hvilket reelt innhold som skjuler seg bak dette begrepet. En felles industripolitikk er ikke iverksatt og vil neppe bli det i overskuelig fremtid selv om man erkjenner behovet for samordning av industripolitiske tiltak. Likevel, det er drøftelser i gang i EF med sikte på å utnytte bedre fordelene ved det felles marked. Av tiltak som foreslås skal nevnes en konsekvent anvendelse av konkurransereglene, en samordning av normer, standarder samt skatteregler. Det foreslås videre fra Kommissjonens side en europeisk "pool" for de offentlige markedet og noe tilsvarende for militære innkjøp. Både politiske og finansielle virkemidler skal settes inn for å realisere en slik industriell strategi. Jeg betoner her den industrielle tilpasning som et viktig element både i Vest-Europa og i forholdet Norge-EF fordi det bl.a. er nært knyttet til økonomisk vekst og til løsningen av arbeidsløshetsproblemet. Her kommer internasjonaliseringsbestrebelsene av norsk industri inn som henger sammen med at vårt hjemmemarked er for begrenset og bl.a. med den teknologiske utvikling. Økt satsing på utemarkedene vil for Norge fortsatt måtte omfatte de europeiske landene.

Det må imidlertid understrekes at de industrielle og markedsmessige muligheter som EF-landene

representerer for Norge i første rekke vil måtte registreres og utnyttes av næringslivet selv. Myndighetene kan selvsagt bistå særlig via en forbedring av vår industris rammebetingelser. Utover den økonomiske politikk som føres, kan dette også skje gjennom samarbeidstiltak utad bl.a. gjennom forskningssamarbeid som på sikt kan bidra til en høyning av vår teknologiviten, jfr. de resultater - om enn begrensede - som avtegner seg for det industri- og energisamarbeid som ble innledet med enkelte større EF-land mot slutten av 1970-årene.

I utviklingen av våre samarbeidsordninger med EF - uformelle eller formelle - vil jeg tilrå en skritt-for-skritt-holdning. Etter hvert synes EF å se noe mindre formalistisk på formene for kontakt med tredjeland. I visse tilfelle er samarbeid med utspring i EF således blitt utvidet til å omfatte også andre europeiske land. Dette gjelder COST og Euronet. Sistnevnte er et internasjonalt telekommunikasjonsnett etablert mellom EFs medlemsland for å formidle data mellom databaser i disse land. Gjennom Euronet gis brukerne raskt adgang til vitenskapelig og teknisk informasjon. Spørsmålet om norsk tilslutning er nå under aktiv overveielse. De fleste øvrige EFTA-land har knyttet seg til Euronet eller er i ferd med å forhandle tilslutning til systemet.

Det ville selvsagt vært fordelaktig om tredjeland som Norge fikk anledning til å tiltre andre EF-ordninger når dette måtte anses hensiktsmessig fra EFs og norsk side.

Som en konklusjon vil jeg si at det neppe støter på altfor store problemer å videreføre det til dels pragmatiske samarbeidsopplegg som Norge hittil har valgt og som går ut på å tilpasse eller utvide vårt samarbeidsnett med EF i takt med sammenfallende interesser og ønskemål i både Norge og EF og på en måte som respekterer resultatet av folkeavstemningen i 1972. Vi må i den sammenheng ikke glemme at det ikke bare er Norge som har en aktiv Europa-politikk. I de senere år må man kunne konstatere at også større europeiske land og EF-kommisjonen har lagt for dagen en aktiv politikk overfor Norge.

